

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Sabina LUKAČ

**SOCIO – EKONOMSKA ANALIZA STANJA
OLJKARSTVA V SLOVENSKI ISTRI**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Sabina LUKAČ

**SOCIO – EKONOMSKA ANALIZA STANJA OLJKARSTVA V
SLOVENSKI ISTRI**

DIPLOMSKO DELO
Univezitetni študij

**SOCIO- ECONOMIC ANALYSES OF THE OLIVE PRODUCTION IN
SLOVENIAN ISTRA**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2010

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija agronomije. Opravljeno je bilo na Katedri za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Diplomsko delo je raziskovalnega tipa. Raziskava je opravljena s pomočjo anketnega vprašalnika. Večina podatkov je bila pridobljena s pomočjo Inštituta za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo Koper, Kmetijske svetovalne službe Koper in Društva oljkarjev Slovenske Istre - DOSI.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Andreja UDOVČA.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej UDOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Metka HUDINA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svojega dela v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je delo, ki sem ga oddala v elektronski obliki, identično tiskani verziji.

Sabina LUKAČ

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 634.63:338.43:339.138 (497.4 Istra)(043.2)
KG	agrarna ekonomika/ trženje/oljka/ <i>Olea europaea</i> /Slovenska Istra
KK	AGRIS F01/E16/E72
AV	LUKAČ Sabina
SA	UDOVČ, Andrej (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI	2010
IN	SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA STANJA OLJKARSTVA V SLOVENSKI ISTRI
TD	Diplomsko delo (Univerzitetni študij)
OP	XI, 37, [7] str., 19 pregl., 17 sl., 1 pril., 30 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Analizirali smo trenutni razvoj oljkarstva kot pomembne kmetijske panoge na območju Slovenske Istre. V ta namen smo uporabili anketo. Z rezultati smo dobili ekonomske in sociološke dejavnike težav v oljkarstvu. Anketirali smo 20 pridelovalcev oljk. Ugotovili smo, kakšna je izobrazba gospodarja in ostalih članov družine, bodoča usmeritev kmetije, kdo bo nasledil gospodarja kmetije, kakšni so razlogi za slabše kmetovanje in kakšne načrte imajo pridelovalci v prihodnosti. Anketa je vključevala 24 vprašanj, ki so se nanašala na pridelavo oljk. Največ anketiranih kmetij pridelava za trg od 0,5-1 tone oljk, za porabo v gospodinjstvu pridelajo 0,5 ton oljk in za lastno proizvodnjo pridelajo 0,5 ton oljk. Večina kmetij ima naslednika, ki je v večini primerov redno zaposlen in popoldne dela na kmetiji. Največ anketiranih kmetij ima oljčnike velikosti od 0,5 do 1 ha. Pri uspešnem kmetovanju jih najbolj ovira premajhna posest, pomanjkanje delovnih moči, nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in cenami repromateriala, pomanjkanje obratnega denarja. V zadnjem času se z ekološko pridelavo ukvarja vse več kmetov.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN	Dn
DC	UDC 634.63:338.43:339.138 (497.4 Istra)(043.2)
CX	agricultural economic /marketing / Olive / <i>Olea europaea</i> L. / Slovenian Istria
CC	AGRIS F01/E16/E72
AU	LUKAČ Sabina
AA	UDOVČ Andrej (supervisor)
PP	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY	2010
TI	SOCIO-ECONOMIC ANALYSES OF THE OLIVE PRODUCTION IN SLOVENIAN ISTRA
DT	Graduation Thesis (University studies)
NO	XI, 37, [7] p., 19 tab., 17 fig., 1 ann., 30 ref.
LA	sl
AL	sl/en
AB	We analyzed current development as important agricultural industry on the area of Slovenian Istra. We used survey. We interviewed twenty olive growers. With results we got economic and sociological answers on the problems of olive production. We found out the level of education has got a farmer, what are reasons for poor performance and what plans has got producers for the future. In the survey we included 24 questions, which are based primary on olive production. Most farms have a successor who is in the most cases, regularly employ and work in the afternoon on the farm. The farm population has a maximum size of the olive groves of 0,5 to 1ha. Most respondents farm produce for the market from 0,5 to 1 ton of olives for consumption in households produce 0,5 tonnes of olives and for their own production produce 0,5 tons of olives. Successful farming in most under-barrier property, labor shortages, the disparity between the prices of agricultural products and prices of row material, lack of operating money. Organic production is very trendy.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	IX
Kazalo prilog	X
Okrajšave in simboli	XI
1 UVOD	1
1.1 VZROK ZA RAZISKAVO	1
1.2 NAMEN RAZISKAVE	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 IZVOR, BOTANIČNA RAZVRSTITEV IN RAZŠIRJENOST OLJKE	2
2.1.1 Ekološke zahteve za gojenje oljk	2
2.1.2 Sortiment	3
2.2 OLJKA IN OLJKARSTVO V SVETU	4
2.3 KMETIJSTVO NA OBMOČJU SLOVENSKE ISTRE	6
2.4 ZGODOVINA IN RAZVOJ OLJKARSTVA V SLOVENSKI ISTRI	8
2.4.1 Prihod oljke v Istro	8
2.4.2 Obdobje med 17. in 19. stoletjem	9
2.4.3 Konec 19. stoletja – začetek 20. stoletja	9
2.4.4 Obdobje po vojni	9
2.5 DANAŠNJE STANJE OLJKARSTVA	10
2.6 PROSTORSKA RAZŠIRJENOST OLJČNIKOV	10
2.6.1 Število dreves in starost oljčnih nasadov	12
2.7 OCENA RAZVOJNIH IN TRŽNIH MOŽNOSTIH TER OVIR SLOVENSKEGA TRGA NA PODROČJU OLJKARSTVA	13
2.7.1 Možnosti alternativne pridelave	15
2.7.2 Tržne možnosti	15
2.8 EKSTRA DEVIŠKO OLJČNO OLJE SLOVENSKE ISTRE Z ZAŠČITENO OZNAČBO POREKLA (EDOOSI ZOP)	16
2.8.1 Napovedane klimatske spremembe za prihodnost	17
3 MATERIALI IN METODE	19
3.1 PREDSTAVITEV RAZISKAVE	19
3.2 INTERVJU	20
4 REZULTATI	21
4.1 ZNAČILNOSTI DRUŽINSKIH ČLANOV	21
4.2 VELIKOST ZEMLJIŠČ IN NJHOVA RABA	24

4.3 STRUKTURA DOHODKA NA KMETIJI	25
4.4 EKOLOŠKO PRIDELOVANJE IN NAČRTI ZA PRIHODNOST	28
4.5 POGOVORI S PREDSTAVNIKI INŠTITUCIJ	30
4.5.1 Kmetijska svetovalna služba na področju oljkarstva (KSS-Koper)	30
4.5.2 Poskusni center za oljkarstvo	30
4.5.3 Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo	31
4.5.4 Društvo oljkarjev Slovenske Istre – DOSI	31
5 RAZPRAVA IN SKLEPI	32
5.1 RAZPRAVA	32
5.2 SKLEPI	33
6 POVZETEK	35
7 VIRI	36
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Letna poraba oljčnega olja na prebivalca v svetu (Benkič, 2009)	6
Preglednica 2: Kmetijska zemljišča v uporabi v Slovenski Istri (Bonin, 2003)	7
Preglednica 3: Pridelava oljk po letih v intenzivnih oljčnikih (ha, t, t/ha) (Pridelava oljčnih ..., 2010)	11
Preglednica 4: Pridelava oljk po letih v ekstenzivnih nasadih (Pridelava oljčnih ..., 2010)	11
Preglednica 5: Starost gospodarjev oljčnih nasadov po letih v Sloveniji (Starost gospodarja ..., 2008)	13
Preglednica 6: Cene oljčnega olja po letih v Sloveniji (Cene oljčnega ..., 2009)	13
Preglednica 7: Kakovostni parametri, ki v svetu veljajo za vrhunska oljčna olja (Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre - DOSI, 2010)	17
Preglednica 8: Primernost Slovenske Istre za oljkarstvo z vidika topoklimatskih dejavnikov (Ogrin, 2002)	18
Preglednica 9: Anketirane kmetije po zaposlitvi posameznih članov glede na njihov položaj v družini, v %, 2010	22
Preglednica 10: Anketirane kmetije po velikosti in rabi kmetijskih zemljišč, 2010	24
Preglednica 11: Anketirane kmetije po količini pridelave in rabe oljk, 2010	25
Preglednica 12: Anketirane kmetije po pridelavi oljčnega olja, v %, 2010	25
Preglednica 13: Anketirane kmetije po strukturi dohodka, 2010	25
Preglednica 14: Anketirane kmetije po mnenju o velikosti oljčnikov, 2010	26
Preglednica 15: Anketirane kmetije po razlogih, ki jih ovirajo pri uspešnem kmetovanju, v %, 2010	27
Preglednica 16: Anketirane kmetije po pripravljenosti za preusmeritev v ekološko pridelovanje hrane, v %, 2010	28

Preglednica 17: Anketirane kmetije po opravljanju dopolnilnih dejavosti, v %, 2010	28
Preglednica 18: Anketirane kmetije po ukrepih, kateri bi vplivali na večji razvoj oljkarstva v Slovenski Istri	29
Preglednica 19: Anketirane kmetije po velikosti oljčnikov in obsegu dela na kmetiji, 2010	30

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Nasad oljčnikov v Slovenski Istri (Foto: Lukač Sabina, 2010)	2
Slika 2: Velikost (ha) oljčnikov po državah v svetu (Benkič, 2009)	5
Slika 3: Pridelava oljčnega olja v svetovnem merilu po državah (UNCTAD, 2005)	5
Slika 4: Zemljevid Slovenske Istre (Atlas okolja, 2010)	7
Slika 5: Površine oljčnikov v odstotkih (%) po obalnih občinah (Seznam ..., 2008)	11
Slika 6: Grafična primerjava intenzivnih in ekstenzivnih oljčnikov po površini in pridelku (Pridelava oljčnih ..., 2009)	12
Slika 7: Število oljčnih dreves v Slovenski Istri od leta 1929 do 2005 (Statistični letopis ..., 2007; Ogrin, 2002)	12
Slika 8: Izvoz oljčnega olja iz Slovenije po državah v t (Bandelj-Mavsar in sod., 2006)	14
Slika 9: Uvoz oljčnega olja v Slovenijo po državah v t (Bandelj Mavsar in sod., 2006)	14
Slika 10: Nalepka za zaščito označbe porekla za Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre (Ekstra deviško ..., 2010)	16
Slika 11: Anketirane kmetije po povprečni starosti posameznih članov glede na njihov položaj v družini, 2010	21
Slika 12: Anketirane kmetije po dokončani stopnji izobrazbe posameznih članov glede na njihov položaj v družini, 2010	22
Slika 13: Anketirane kmetije po obsegu dela posamznih članov glede na njihov položaj v družini, 2010	23
Slika 14: Anketirane kmetije po stanju nasledstva, 2010	24
Slika 15: Anketirane kmetije po načinu prodaje svojih pridelkov, 2010	26
Slika 16: Anketirane kmetije po obsegu dela opravljenega s stroji, 2010	27
Slika 17: Anketirane kmetije po planiranih investicijah v prihodnosti, 2010	29

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni vprašalnik

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

Okrajšava	Pomen
IOC	International Olive Council - Mednarodni svet za oljkarstvo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development - Konferenca Združenih narodov za trgovino in razvoj
ISKO	Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo
KSS	Kmetijska svetovalna služba Koper
DOSI	Društvo oljkarjev Slovenske Istre
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ARSO	Agencija RS za okolje
KGZS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
KGZ-GO	Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica

1 UVOD

1.1 VZROK ZA RAZISKAVO

Ko govorimo o oljkarstvu v Istri, mislimo predvsem na oljkarstvo v Slovenski Istri, čeprav uspevajo oljke tudi v Goriških Brdih, kjer se v zadnjih letih spet načrtno ukvarjajo z njihovim pridelovanjem. V Slovenski Istri je oljkarstvo tradicionalna kmetijska panoga, pomen ima tako pri ohranjanju značilne mediteranske krajine in kulturne dediščine kot tudi pri razvoju turizma. Oljčno olje je bilo v teh krajih dolgo osnovni izvor maščob in je kot pomembno živilo pustilo poseben pečat v istrski kulturi.

Slovenska Istra predstavlja eno izmed najsevernejših leg na svetu, kjer je mogoče pridelovanje olja. Zaradi posebnih podnebnih razmer imajo olja severnejših območij značilno aromo predvsem pa ugodnejšo maščobno-kislinsko sestavo v primerjavi z olji južnejših območij. Razvoj modernih tehnologij in ureditev matičnih nasadov sta pripomogla k intenziviranju oljkarstva v Sloveniji.

Oljkarstvo kot pomembno kmetijsko panogo omejuje zemljiška problematika: majhna kmetijska gospodarstva, razdrobljenost, nerešena lastništva - dedovanje. Interes za oljkarstvo je spremenljiv. Odvisen je od davčnih obveznosti, cene oljčnega olja, priložnosti za pridobitev subvencij. Tehnologija pridelave oljk mora biti prilagojena našim neugodnim zemljiškim razmeram. Pridelava oljk na majhnih in razdrobljenih zemljiščih in na terasah je zahtevnejša kot pridelava na večjih ravnih površinah z možnostjo uporabe mehanizacije. V Sloveniji se povpraševanje po oljčnem olju povečuje. Slovensko oljčno olje je v Sloveniji cenjeno.

1.2 NAMEN RAZISKAVE

V diplomskem delu želimo:

- analizirati in ugotoviti trenutno stanje v razvoju oljkarstva kot pomembne kmetijske panoge na področju Slovenske Istre;
- ugotoviti, kateri so dejavniki, ki ovirajo razvoj oljkarstva v Slovenski Istri;
- predstaviti možnosti in potencial Slovenske Istre za pridelavo vrhunsko kakovostnih oljk in olja.

2 PREGLED OBJAV

2.1 IZVOR, BOTANIČNA RAZVRSTITEV IN RAZŠIRJENOST OLJKE

Slika 1: Nasad oljčnikov v Slovenski Istri (Foto: Lukač Sabina, 2010)

Oljčna drevesa so ena najstarejših gojenih dreves. Prva oljčna drevesa so v danes razširjeni in znani obliki uspevala že približno 6000 let pred našim štetjem v zemljepisnem loku med Malo Azijo, Bližnjim vzhodom in severovzhodnim delom Afrike (Egipt, Etiopija, Sudan). Prednica oljke naj bi bila divja oljka, *Olea sylvestris*, ki še danes raste v Severni Afriki, na Portugalskem, v južni Franciji, na Korziki, v Italiji ter ob Črnem in Kaspijskem morju. Oljčno drevo je simbol miru in znanosti, modrosti, zmage in tudi božjega razsvetljenja (Bučar-Miklavčič in sod., 1997). V stari Grčiji je bila oljka zakonsko zaščitena rastlina. Sekanje oljčnih dreves je bilo prepovedano (Sancin, 1990).

Botanično uvrščamo oljko v red *Ligustales*, ki zajema edino družino Oleacea (oljčnice). Ta družina obsega okoli 22 rodov, v katere je uvrščenih več kot 500 vrst. Vse so lesne rastline. Značilni predstavniki te dokaj obsežne družine, ki jih najdemo v tropskih in zmerno toplih pokrajinah – marsikaterega pa tudi pri nas – so še jesen, španski bezeg, forsitiya in jasmin (Krese, 2001).

Navadno (mediteransko) oljko (*Olea europea*) delimo v dve podvrsti, in sicer:

1. *Olea europea oleaster*: oleaster (divja oljka, divji sejanec oljke) se razvije iz semena. Oleaster se razvije v manjše drevo, čigar veje so poraščene s trni. Listi so majhni, temno zeleni na zgornji in sivozeleni na spodnji strani, plodovi pa drobni in gospodarsko nepomembni.

2. *Olea europea sativa*: to je navadna kultivirana oljka, ki obsega številne žlahtne sorte in tipe divjih oljk. Obrodi užitne plodove, primerne za vlaganje ali predelavo v oljčno olje (Sancin, 1990).

2.1.1 Ekološke zahteve za gojenje oljk

Temperatura je dejavnik, ki najbolj omejuje razširjenost oljk v svetu. Srednja letna temperatura, kjer oljko gojimo, naj bi bila 15 do 20 °C, najvišje temperature pa so lahko

tudi 40 do 50 °C. Zelo pomembno je tudi, da je les zaščiten pred sončno pripeko. Visoke temperature ob cvetenju so lahko usodne za pridelek. Pozimi potrebuje oljka določeno število dni s temperaturami pod 7 °C, da je možna diferenciacija cvetnih brstov. Najbolje rodi, ko pozimi podnevi temperatura 70 od 80 dni niha med 2 in 15 °C ali pa, ko se izmenjujejo topli dnevi s hladnejšimi. Odpornost oljke na nizke temperature je odvisna od več dejavnikov: starosti rastline, trajanja nizkih temperatur, fiziološkega stadija rastline in agrotehnike. Oljka lahko prenese med zimskim počitkom (od decembra do februarja) največ -6 do -7 °C nekaj ur. Če pa so take temperature nekaj dni, nastanejo poškodbe. Na stopnjo pozebe zelo vpliva nadmorska višina (v naših razmerah uspeva oljka od 250 do 300 m nadmorske višine) in lega nasada. Najprimernejše lege za postavitve oljčnika so zahodne, južne in jugozahodne (Bučar-Miklavčič in sod., 1997).

Oljka raste v območjih, kjer je od 300 do 1000 mm ali več padavin na leto. Odvečna voda v tleh in veliko vlage v zraku oljki ne ustrezata. Deževje ob koncu jeseni ali v začetku zime je zelo pomembno za obnovo zaloga vode v tleh za naslednje rastno obdobje. Dolgotrajno deževje med cvetenjem lahko ovira oploditev, posledica tega je slaba rodnost. Zračna vlaga lahko omogoči razvoj bolezni, hkrati pa vpliva tudi na pojav škodljivcev. Pod vplivom stalnih vetrov oljke preoblikujejo krošnje. Zaradi močnih vetrov se lahko lomijo veje, izruvajo sadike s slabo oporo. Vetrovi pospešijo evapotranspiracijo, ki poleti še dodatno pospeši izsuševanje tal in rastlin. Oljka je izrazito heliofilna rastlina, lahko bi rekli, da je rastlina sonca. Dobro osvetljeno drevo ima večji pridelek (večji plodovi, več plodov, boljša oljnatost), plodovi enakomerno dozorevajo in zato lažje pridobimo olje primerne kakovosti (Bučar-Miklavčič in sod., 1997).

Oljka je zelo prilagodljiva različnim tlem. Najbolje uspeva v rahlih, dobro zračnih in prepustnih tleh nevtralne do slabo alkalne reakcije, ki so ustrezno založena s hranili. Nekateri strokovnjaki trdijo, da kalcijev karbonat (CaCO_3), ki izboljšuje tla, omogoča odpornost oljke proti nizkim temperaturam in večjo kakovost oljčnega olja. Oljka je srednje odporna proti slanosti tal in praviloma prenese do 1 g soli (NaCl)/kg tal. Najprimernejša tla za oljčna drevesa naj bi bila takšna z večjo vsebnostjo kalcija. Vsebovala naj bi 60 % peščenih in skeletnih delcev, 20 % glin in najmanj 1 do 2 % organske snovi. V Slovenski Istri je v tleh premalo organske snovi in v povezavi s tem tudi malo dušika (Bučar-Miklavčič in sod., 1997).

2.1.2 Sortiment

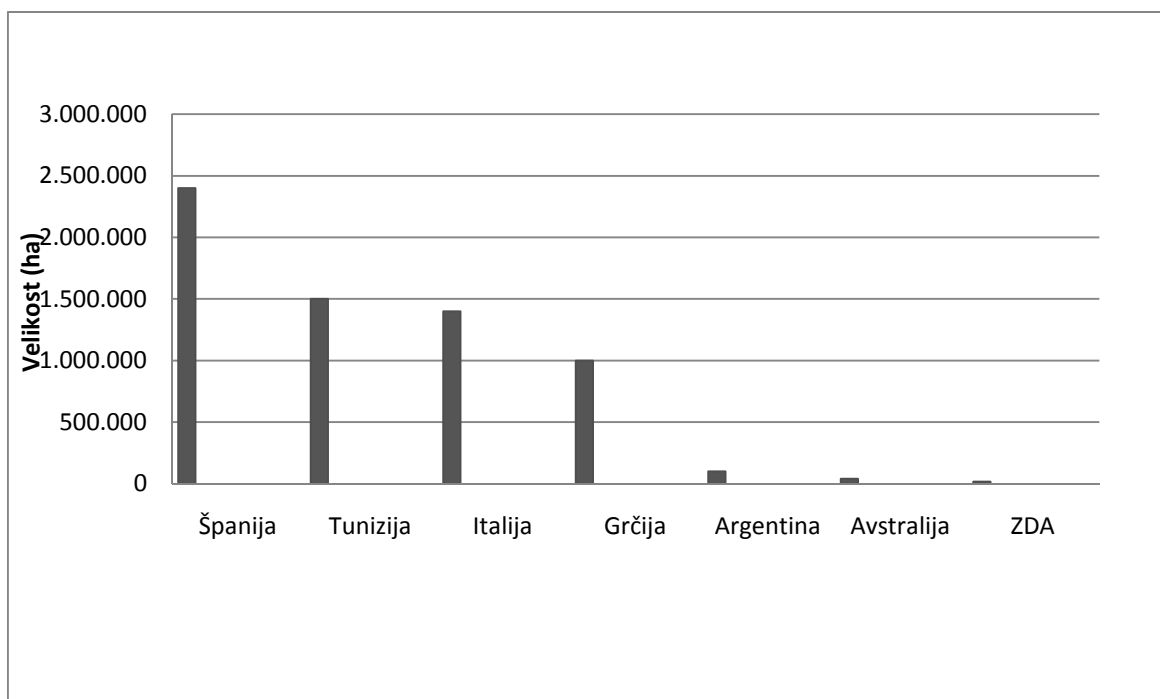
V Slovenski Istri so znane številne sorte, vendar ne vemo, ali so to sorte, ki uspevajo kje drugje pod drugim imenom. Pred pozebo 1956 so bile v Slovenski Istri zastopane naslednje sorte: 'Črnica' (41 %), 'Istrska belica' (28,3 %), 'Drobnica' (12,5 %), 'Buga' (9,4 %), druge sorte (8,3 %). Pomanjkanje sadilnega materiala po pozebi je bil razlog za uvoz sadik iz Italije, seveda pa skupaj s tem tudi vnos italijanskih sort v naše nasade. Med njimi so bile nekatere sorte, ki so se u naših razmerah dobro izkazale (Vesel, 1996). V novih nasadih prevladuje avtohtona sorta 'Istrska belica' (50-70 %), ki je dobro rodna in oljevita ter dobro

prenaša pozebo. Ker je za boljšo harmoničnost oljčnega olja potrebnih več sort, sledijo še 'Leccino' (20-30 %), v starejših nasadih pa so še druge sorte: 'Pendolino', 'Fantoio', 'Moraiolo', 'Štorta', 'Buga', 'Črnica', 'Drobnica' in 'Mata' (Ogrin, 2004).

2.2 OLJKA IN OLJKARSTVO V SVETU

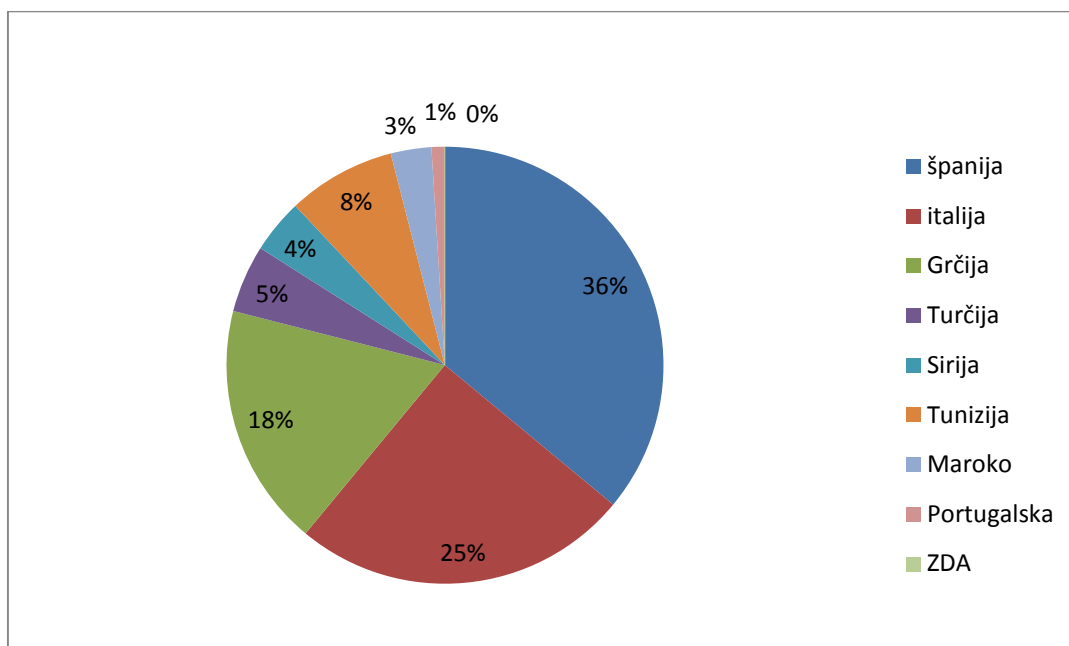
Oljko že tisočletja gojijo v vseh deželah okoli Sredozemskega morja. Ves čas je imela zelo pomembno vlogo v prehrani, v gospodarstvu in kulturi teh dežel. Tudi danes je oljka najznačilnejši sredozemski pridelek, saj v Sredozemlju pridelajo kar 98 % vsega oljčnega olja (Bučar-Miklavčič in sod., 1997). Podatki s konca 20. stoletja (Sancin, 1990) so pokazali, da je bilo po grobih izračunih na svetu z oljko zasajenih približno 9,5 milijona ha, z 800 milijoni dreves. Od teh pa je bilo kar 9 milijonov ha v sredozemskem bazenu. Danes pridelujejo oljko povsod tam, kjer podnebne razmere to dovoljujejo. Pomembne pridelovalke oljčnega olja so: Španija, Italija, Grčija, Tunizija, Turčija, Maroko, Portugalska, Sirija in Alžirija. Oljka pa seveda uspeva tudi na Hrvaškem, v Črni Gori, na Cipru, v Egiptu, Izraelu, Libiji, Jordaniji, Argentini, Mehiki in Peruju. In seveda v Sloveniji, ki pa je, žal, premajhna, da bi jo svetovne statistike upoštevale (Bučar-Miklavčič in sod., 1997). Mednarodni svet za oljkarstvo (IOC), s sedežem v Madridu v Španiji je bil ustanovljen 1959, ko je pričel veljati Mednarodni sporazum o oljčnem olju. IOC zbira in objavlja podatke o pridelavi, porabi in trženju namiznih oljk in oljčnega olja. Zelo intenzivno deluje na področju tehničnega sodelovanja med posameznimi državami članicami IOC s pripravo in izvedbo različnih izobraževanj in delom na znanstveno-raziskovanem področju. Veliko pozornost posvečajo promociji in trženju oljčnega olja in oljk v državah, kjer uporaba ni tradicionalna (Mednarodni svet za oljkarstvo, 2010).

Od celotnih svetovnih zemljišč oljčnikov največ, skoraj četrtina (2,4 milijona ha) pripada Španiji. Sledijo Tunizija (1,5 milijona ha), Italija (1,4 milijona ha) in Grčija (1,0 milijona ha). Izven Sredozemskega bazena lahko omenimo Argentino (slabih 100.000 ha), Avstralijo (dobrih 40.000 ha) ter ZDA (dobrih 16.000 ha).

Slika 2: Velikost (ha) oljčnikov po državah v svetu (Benkič, 2009)

Vodilne svetovne pridelovalke oljčenega olja so sredozemske države in so članice EU (Španija, Grčija, Italija, in Portugalska). Proizvedejo kar 80 % celotne proizvodnje oljčnega olja (2,5 mio ton v letu 2005). Glavne proizvajalke oljčnega olja so praviloma tudi njegove največje porabnice (Benkič, 2009).

Slika 3: Pridelava oljčnega olja v svetovnem merilu po državah (UNCTAD, 2005)

V zadnjem času se pridelava širi tudi v Čile, Argentino, Avstralijo in Kitajsko. Države EU izvozijo 290.000 ton ustekleničenega oljčnega olja na tretje trge (ZDA, Japonska, Avstralija). Svetovna potrošnja oljčnega olja je med 3 % in 4 % svetovne potrošnje rastlinskega olja (Slovenija: 4,5 %). Poraba oljčnega olja na prebivalca v svetu je v povprečju 0,43 kg na osebo/letno (Benkič, 2009).

Med uvozniki oljčnega olja je na prvem mestu Italija, ki ga največ uvaža iz Grčije. Za njimi sledijo ZDA, Francija, Španija in Velika Britanija (Združeno Kraljestvo), (UNCTAD, 2005).

Preglednica 1: Letna poraba oljčnega olja na prebivalca v svetu (Benkič, 2009)

Država	Poraba v kg na osebo/letno
Slovenija	0,75
Grčija	20,5
Španija	11,8
Italija	11,2
Tunizija	8,3
Portugalska	4,0

Ni presenetljivo, da so največje proizvajalke oljčnega olja tudi njegove največje izvoznice. Največ olja v svetovnem merilu izvozita Španija in Italija, sledijo pa Tunizija, Grčija in Turčija. Nekoliko novejši podatki iz leta 2005 nam nudijo zanimiv vpogled v največje izvoznice oljčnega olja na globalni ravni. EU se tu kaže kot vodilna sila v svetovnem izvozu oljčnega olja. Največ, kar slabo polovico, izvozi EU v ZDA (48 %), desetino na Japonsko, 6-7 % pa v Avstralijo, Južno Korejo, Kanado in Brazilijo. Ostale države oljčno olje večinoma izvažajo v EU. Pri Tuniziji in Siriji ta odstotek presega 90 %. Turčija v EU izvažata le 59 % oljčnega olja, nekaj pa tudi v ZDA (UNCTAD, 2005).

2.3 KMETIJSTVO NA OBMOČJU SLOVENSKE ISTRE

Slovenija ima sorazmerno omejene naravne vire na področju kmetijstva, razmere za kmetovanje pa so razmeroma neugodne. Kmetijstvo je v letu 2000 obsegalo 2,1 % bruto domačega proizvoda (BDP) v nacionalnem gospodarstvu, s padajočim trendom v zadnjem obdobju. V letu 2007 je kmetijstvo obsegalo 1,2 % v letu 2008 pa 1,1 % bruto domačega proizvoda. Zaposlenost v kmetijstvu se znižuje. V letu 2000 je bilo v kmetijstvu zaposlenih 12 %, v letu 2008 pa je bilo 8 % vseh zaposlenih oseb v Sloveniji (Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2008, 2009). V Sloveniji imamo po zadnjem popisu (2007) Statističnega urada Republike Slovenije 488,774 ha kmetijskih zemljišč. Od tega je 4.555 ha intenzivnih sadovnjakov in oljčnikov, 4,979 ha ekstezivnih sadovnjakov in oljčnikov, vinogradov je 16,085 ha, njiv in vrtov je 174,709 ha, trajnih travnikov in pašnikov je 288.222 ha, drevesnic, trsnic, in matičnjakov je 224 ha (Zemljišča in raba ...,

2007). Kmetijska gospodarstva imajo v Slovenski Istri v uporabi 6360 ha kmetijskih zemljišč. Obseg kmetijskih zemljišč se zmanjšuje na račun zaraščanja, širjenja zazidalnih zemljišč in prometne infrastrukture. Slovenska Istra obsega območje treh obalnih občin, ki obsegajo skupaj 38.258 ha ozemlja: od tega zavzema največ Mestna občina Koper - 81 %, Piran 12 %, najmanjša pa je občina Izola s 7 %. Območje Slovenske Istre sega od naravne tektonske prelomnice nad Črnim Kalom, preko Slavnika in Šavrinskega gričevja na vzhodu, do hrvaške meje nad dolino Dragonja na jugu in Jadranskega morja na zahodu. Osrednji del območja tvorijo Šavrinski griči, ki se vzdigujejo od morja proti notranjosti na 350-450 m nadmorske višine. Podnebje je submediteransko. Ima tipično podnebje zgornjega Jadrana z delno humidnimi-aridnimi periodami. Povprečna letna temperatura zraka znaša 13,6 °C, povprečna temperatura zraka v rastni dobi (od 1. aprila do 31. oktobra) pa 18,4 °C. Na obali doseže povprečna letna količina padavin (vključno s snegom) 1000 mm. V rastni dobi od aprila do oktobra koprsko območje prejeme okoli 500 mm padavin. Prevladujejo karbonatni fliši, na katerih so evtrična rjava tla (stopnja nasičenosti z bazami je več kot 50 %). Zaradi velikega števila sončnih ur (2219 na leto) in drugih ugodnih klimatskih razmer uspevajo številne rastlinske vrste toplejših krajev. Izpostava Kmetijske svetovalne službe Koper (KSS Koper) v okviru KGZS-Zavod GO deluje na območju Slovenske Istre (Bonin, 2003).

Slika 4: Zemljevid Slovenske Istre (Atlas okolja, 2010)

Preglednica 2: Kmetijska zemljišča v uporabi v Slovenski Istri (Bonin, 2003)

Vrsta rabe kmetijskega zemljišča	Vinogradi	Oljčniki	Intezivni sadovnjaki	Ekstezivni sadovnjaki	Njive in vrtovi	Trajni travniki	Skupaj
Velikost (ha)	2210	1450	240	110	1250	1100	6360

Poleg oljkarstva moramo omeniti še ostale kmetijske panoge, ki so pomembne za razvoj kmetijstva na področju Slovenske Istre.

Vinogradništvo. Za vinorodni okoliš Slovenska Istra je značilna velika pestrost in raznolikost, saj se vinogradi nahajajo na ravninskih terenih in dolinah, na drugi strani so lokacije vinogradov na številnih pobočjih in gričevjih. V vinorodnem okolišu prevladujeta sorti 'Refošk' in 'Malvazija', ki sta posajeni v skoraj tri četrtine vinogradov. Velikostna struktura vinogradniških kmetij kaže na trend oblikovanja večjih, tržno usmerjenih vinskih kleti. Največji pridelovalec je vinska klet Vinakoper d.o.o., ki obdeluje 570 ha vinogradov (Bonin, 2003).

Sadjarstvo. Intenzivni sadovnjaki so za tržno pridelavo sadja omejeni na zemljišča, kjer so zagotovljeni vodni viri za namakanje. Vrste sadja so prilagojene za gričevnate lege. Največ nasadov je posajenih z breskvami (96 ha), sledijo hruške (72 ha) in jabolane (26 ha) ter kaki (20 ha). Sadjarji prodajajo svoje pridelke v KZ Agraria Koper, veletrgovcem, neposredno na tržnicah in na kmetijah (Bonin, 2003).

Zelenjadarstvo. Po ocenah KSS se zelenjavo prideluje na okrog 250 ha njiv, ki se nahajajo v dolinah, kjer imajo pridelovalci možnost namakanja. Zaradi neugodnih tržnih razmer manjši zelenjadarji opuščajo pridelavo, medtem ko se povečuje pridelava na specializiranih zelenjadarskih kmetijah. Prodajne poti zelenjadarskih kmetij so usmerjene preko KZ Agraria Koper, velikih trgovskih centrov, na trgih velikih mest, predvsem Ljubljane, ter na lokalnem trgu (Bonin, 2003).

Živinoreja. Za Slovensko Istro je značilno zmanjševanje števila govedi, tako da je bil v letu 2000 stalež živali okrog 380 glav, ki jih redijo na 140 kmetijah. Reja drobnice je razširjena na kraških pašnikih v zaledju Kopra. Na petnajstih kmetijah imajo v reji okrog 650 ovac in 170 koz (Bonin, 2003).

2.4 ZGODOVINA IN RAZVOJ OLJKARSTVA V SLOVENSKI ISTRI

2.4.1 Prihod oljke v Istro

Nasadi oljke - oljčniki in oljkarstvo se je v Slovenski Istri razvijalo že od najstarejših časov dalje, od grške kolonizacije prek antike in srednjega veka do sodobnosti. Tako grški zgodovinar Pavzanij (Pausanias od 115 pr. n. š. do 180 pr. n. š.) v svojem delu Opis Grčije omenja istrsko oljčno olje (Bučar-Miklavčič in sod., 1997). Kot možna razlaga prihoda oljke v Istro se omenja tudi 6 stoletje pr. n. š., ko so jo Feničani prinesli v Marseille. Njihovi trgovci naj bi proizvode menjavali za jantar iz bolj severno ležečih dežel. Zgodovinarji, kot so Ciceron, Plinij in Diodor Sicilijski, zasluže za širitev oljke v Istro pripisujejo Aristetu iz Arkadije; pradavnemu pastirskemu bogu Arkadijcev (Hugues, 2005).

2.4.2 Obdobje med 17. in 19. stoletjem

V času Beneške republike in nato pod francosko vladavino (1795-1813) so oblasti začele skrbeti za napredek oljkarstva. Z državno podporo in sodelovanjem Napoleonovih vojakov in ujetnikov so zlasti na piranski obali terasirali strma pobočja in jih zasadili z oljkami. Od leta 1849-1866 se je razvoj oljkarstva upočasnil. V devetdesetih letih 19. stoletja je dunajska vlada ustanovila kmetijska kemijska preskuševališča najprej v Gorici (1867), nato pa v Kopru (1894). Preskuševališča so si prizadevala tudi za napredek oljkarstva, zlasti za kakovost oljčnega olja (Adamič, 1998). Izven Slovenske Istre obstaja območje, ki mu prav tako, čeprav v manjši meri, lahko pripišemo oljgarsko tradicijo. To je območje Goriških Brd in Vipavske doline. Tu so oljke pričeli saditi verjetno šele sredi 18. stoletja (Meze, 1959).

2.4.3 Konec 19. stoletja – začetek 20. stoletja

Na strukturo istrskega kmetijstva in oljkarstva v tem obdobju so vplivale tedanje okoliščine in gospodarske razmere v širšem prostoru, predvsem pa:

- pozebe leta 1887, 1914 in 1929,
- razvoj mesta Trsta in širše okolice,
- napad filoksere, propadanje in obnova vinogradov.

Konec 19. stoletja je bilo v Slovenski Istri okoli 320.000 oljčnih dreves. Pozebe pa so to število znatno zmanjšale. V letih 1945-1948 je bilo na Koprskem še okoli 110.000 oljk. Temu ni bila kriva samo pozeba, temveč gospodarske razmere, kot so odhod ljudi na delo v Trst in Monfalkone, priprava drv za kurjavo, bitka za žito, pridelava zelenjave (Adamič, 1998). V zadnjih desetletjih 19. stoletja je bilo oljkarstvo pri nas tako razvito, da je bila v vsaki večji vasi oljarna, imenovana torkla. Bile pa so slabo opremljene, zato je bila njihova zmogljivost majhna (približno 200 do 400 kg oljk na dan). Zaradi kasnejšega opuščanja oljkarstva se je njihovo število pred prvo svetovno vojno zmanjšalo le na nekaj primerkov. V tržaškem in severnoistrskem okolišu je bila oljka zasejana na blagih južnih, jugozahodnih in zahodnih nagibih tamkajšnjih gričev, vendar ni nikoli presegala 250 m nadmorske višine (Sancin, 1990). Zelo hladna zima, ki je leta 1929 prizadela veliko večino oljčnih nasadov, pa tudi tedanja splošna gospodarska kriza, sta prisilili pridelovalce oljk, da so začeli gojenje počasi opuščati (Bučar-Miklavčič in sod., 1997).

2.4.4 Obdobje po vojni

Spomladi leta 1952 je bilo pod vodstvom Kmetijskega zavoda v Ankaranu pri Sabadinu-Skergetu, v Plavjah pri Čoku, v Škocjanu pri Korenu, v Bertokih, na Briču in na Krogu posajenih okoli 2000 cepljenih sadik oljk. Sadike so se slabo prejele in pozeba leta 1956 je poškodovala prirast prejšnjega leta. Do tal je bilo pozebljih 30 % dreves, kar je obnovo zaustavilo (Ogrin, 2004). Za obnovo oljkarstva je kmetijska zadruga Agraria vsako leto

uvozila od 1500 do 3000 sadik oljk. V letih 1959-1965 je vlada omejila porabo tuje valute le na uvoz strateškega blaga za vojsko in industrijo, zdravstvo in nakup živil. Obnove oljčnikov so kljub temu postopoma spet stekle in do sredine osemdesetih let je bilo obnovljenih 70 % oljčnikov. Leta 1985 je oljke (natančneje 60 % oljčnikov) prizadela nova pozeba (Ogrin, 1997). Do pospešenega razvoja oljkarstva je prišlo po letu 1988 s pomočjo finančne podpore občin in države. Obnove oljčnikov so trajale do leta 1996, ko je bila obnova največja - približno 60 ha letno. Zadnja večja pozeba, ki je prizadela predvsem mlade nasade, je bila leta 1996 (Ogrin, 2002).

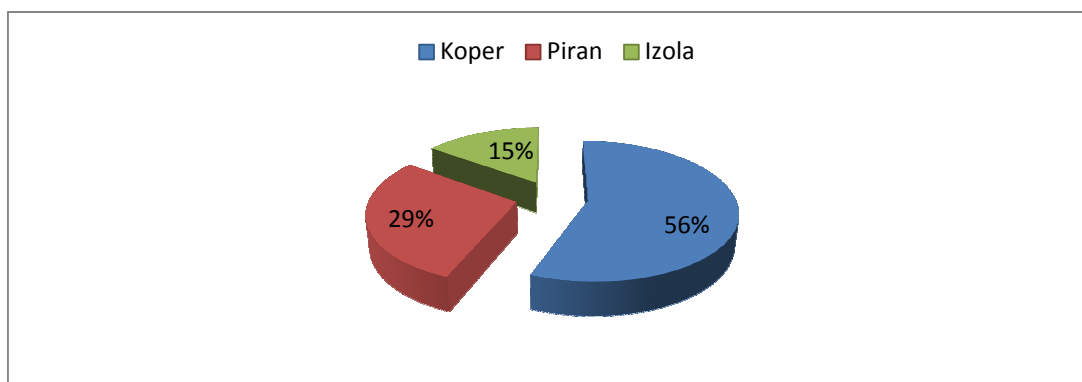
2.5 DANAŠNJE STANJE OLJKARSTVA

Razvoj modernih tehnologij in ureditev matičnih nasadov sta pripomogla k intenziviranju oljkarstva v Sloveniji. Veliko vlogo pri tem so imeli: Kmetijska zadruga Agraria Koper, KSS, ki je pod okriljem Kmetijskega zavoda Nova Gorica (KGZS-GO), Poskusni center za oljkarstvo (KGZS-GO), raziskovalni laboratorij LABS d.o.o., Znanstveno raziskovalno središče Koper (ZRS)- kasneje kot Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo (ZRS Koper), Univerza na Primorskem, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), Kmetijski inštitut Slovenije in društva (Društvo oljkarjev Slovenske Istre, Društvo oljkarjev Brda, Društvo Goriških oljkarjev, Društvo Štorta), (Benkič, 2009).

2.6 PROSTORSKA RAZŠIRJENOST OLJČNIKOV

Po najnovejših ocenah Statističnega urada RS, (Statistični letopis ..., 2007) imamo v Sloveniji 1450 ha oljčnih nasadov. Večina (95 %) jih je v Slovenski Istri. Leta 1996 je bilo po ocenah okoli 540 hektarjev mladih intenzivnih nasadov. Ko govorimo o intenzivnih nasadih, mislimo predvsem na tiste, ki so bili posajeni v zadnjih letih. Le 120 ha (od intenzivnih) je bilo posajenih pred letom 1980, ostali pa po letu 1987, kar se pozna po količini pridelka (Vesel, 1996). Današnji podatki kažejo na štirikratno povečanje oljčnikov v primerjavi z obdobjem pred dvajsetimi leti, saj naj bi bilo v obdobju pred pozebo pri nas le 450 ha oljčnikov (Ogrin, 1997). Največ nasadov je v zahodnem nekoliko nižjem delu Slovenske Istre, zahodno od črte Škofije-Marezige-Koštabona (Ogrin, 2002). Rezultati popisa kažejo, da znaša v Sloveniji bruto površina intenzivnih oljčnih nasadov slabih 780 ha. Oljčniki so zasebni. Posamezniki imajo manjše oljčnike (od 0,2 do 3 ha). V povprečju so oljčniki majhni (0,46 ha) in razdrobljeni. Le 10 % oljčnikov je večjih od 3 ha. Tudi kompleksi, kjer rastejo oljke, so manjši. Največji meri približno 14 ha (Bučar-Miklavčič in sod., 2010).

Na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS (MKGP) so leta 2002 s pomočjo digitalnih ortofoto posnetkov izdelali pregled dejanske rabe kmetijskih zemljišč v Sloveniji. Po njej je bilo v Slovenski Istri skupno 1.131,4 ha kmetijskih zemljišč, zasajenih z oljko, od tega dobra polovica v občini Koper (634,74 ha), v Piranu 323,86 ha in v Izoli 172,85 ha.

Slika 5: Sestava obsega oljčnikov v (%) po obalnih občinah (Seznam ..., 2008)

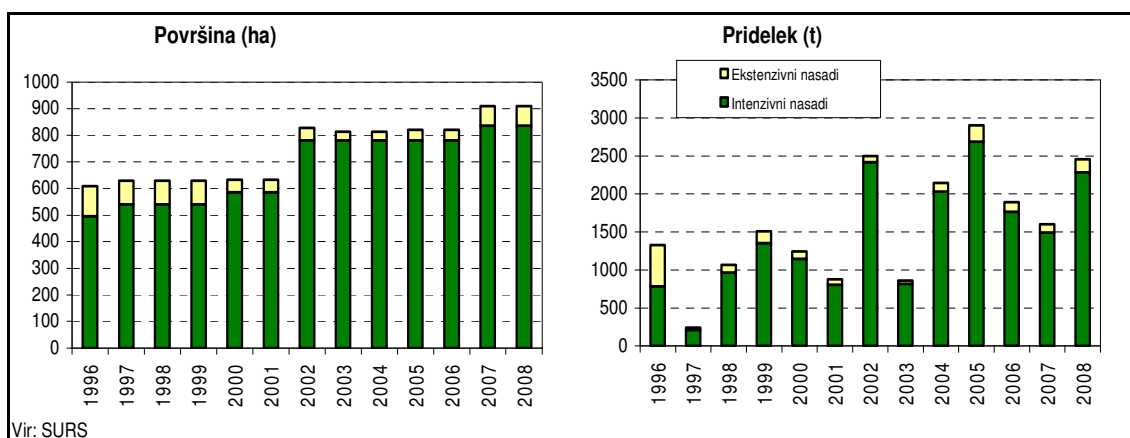
Preglednica 3: Pridelava oljk po letih v intenzivnih oljčnikih (ha, t, t/ha) (Pridelava oljčnih ..., 2010)

Leto	Velikost (ha)	Pridelek (t)	Pridelek na ha (t/ha)
1991	64	92	1,4
1993	107	243	2,3
1995	445	913	2,0
1997	540	210	0,4
1999	540	1.350	2,5
2000	586	1.150	2,0
2002	781	2.421	3,1
2004	781	2.031	2,6
2005	781	2.687	3,4
2007	837	1.489	1,8
2009	837	1.682	2,0

Preglednica 4: Pridelava oljk po letih v ekstenzivnih nasadih (Pridelava oljčnih ..., 2010)

Leto	1991	1993	1995	1997	1999	2000	2002	2004	2005	2007	2009
Pridelek(t)	394	470	394	31	157	94	81	114	220	115	/

Leta 1991 smo imeli v Sloveniji 64 ha intenzivnih oljčnikov. Površina oljčnikov se je od takrat do leta 1999 povečala na 540 ha. Velika prelomnica je bila po letu 2000. Takrat se je površina povečala na današnjih 837 ha. Pridelek oljčnih plodov v intenzivnih nasadih je v letu 1991 znašal 92 ton. Pridelava je v letu 2005 dosegla svoj vrhunec, pridelano je bilo 2.687 t oljk (Pridelava oljčnih ..., 2010).

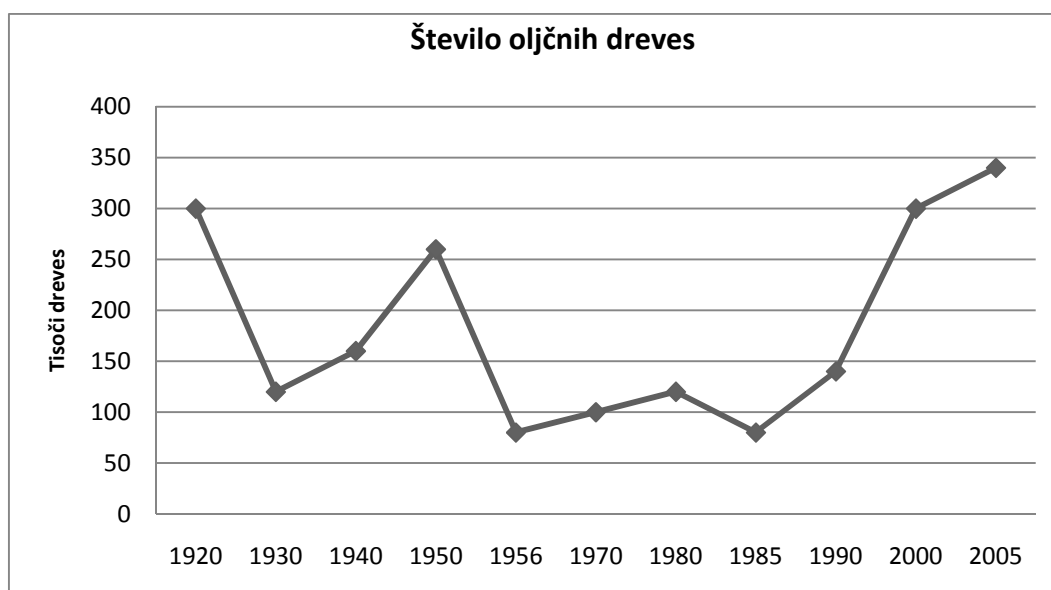

Slika 6: Primerjava intenzivnih in ekstenzivnih oljčnikov po obsegu in velikosti pridelku (Pridelava oljčnih ..., 2009)

2.6.1 Število dreves in starost oljčnih nasadov

Po številu dreves v kategoriji sadovnjak (Statistični letopis ..., 2007) je oljka leta 2006 zaostala le še za jablano, hruško in breskvijo oz. nektarino.

Zaradi hude pozebe (leta 1929) se je število oljčnih dreves v Slovenski Istri zmanjšalo s 300.000 na 120.000. Tudi pozeba iz leta 1956 je močno prizadela nasade oljk. V osemdesetih letih 20. stoletja se je začela intenzivna obnova nasadov oljk, ki jo je delno zavrla pozeba leta 1985. Leta 1990 se je število drevesa povečalo na 126.000, od tega jih je bilo 90.000 v ekstenzivnih in 36.000 v intenzivnih nasadih (Vesel, 1996). Rahel zastoj v razvoju je bila zadnja pozeba iz leta 1996, ki je prizadela mlade oljke (Ogrin, 1997), ni pa zavrla nadaljnje širitve, saj se je število dreves do danes povzpelo na več kot 300.000.

Slika 7: Število oljčnih dreves v Slovenski Istri od leta 1929 do 2005 (Statistični letopis ..., 2007; Ogrin, 2002)

Podatke o starosti oljčnih nasadov nam nudi Popis 2002. Po mnenju Vrhovnikove, (2005) so ti podatki popolnoma nerealni, saj naj bi bilo po njih le 2 % starih oljčnikov (nad 20 let starosti), po 49 % pa delno rodni (starih 10-19 let) ter mladih do (9 let). Vrhovnikova, (2005) nasprotno ocenjuje, da naj bi pri nas šlo bolj za prevlado starih oljčnikov (40 %) pred delno rodnimi (35 %), četrtna pa naj bi bila mladih oljčnikov.

Preglednica 5: Starost gospodarjev oljčnih nasadov po letih v Sloveniji (Starost gospodarja ..., 2008)

Leto	Starostne skupine		
	< 45	45 - 55	> 55
2003	42	146	145
2005	35	130	146
2007	45	75	137

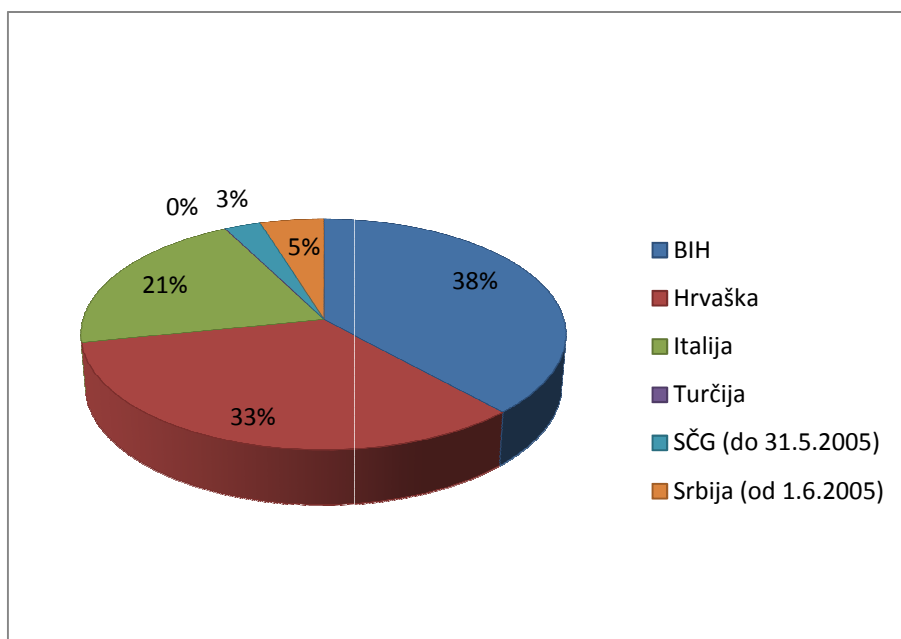
Podatki iz preglednice 5 nam kažejo, da gospodarji oljčnikov v večini spadajo v srednjo in starejšo starostno skupino.

2.7 OCENA RAZVOJNIH IN TRŽNIH MOŽNOSTIH TER OVIR SLOVENSKEGA TRGA NA PODROČJU OLJKARSTVA

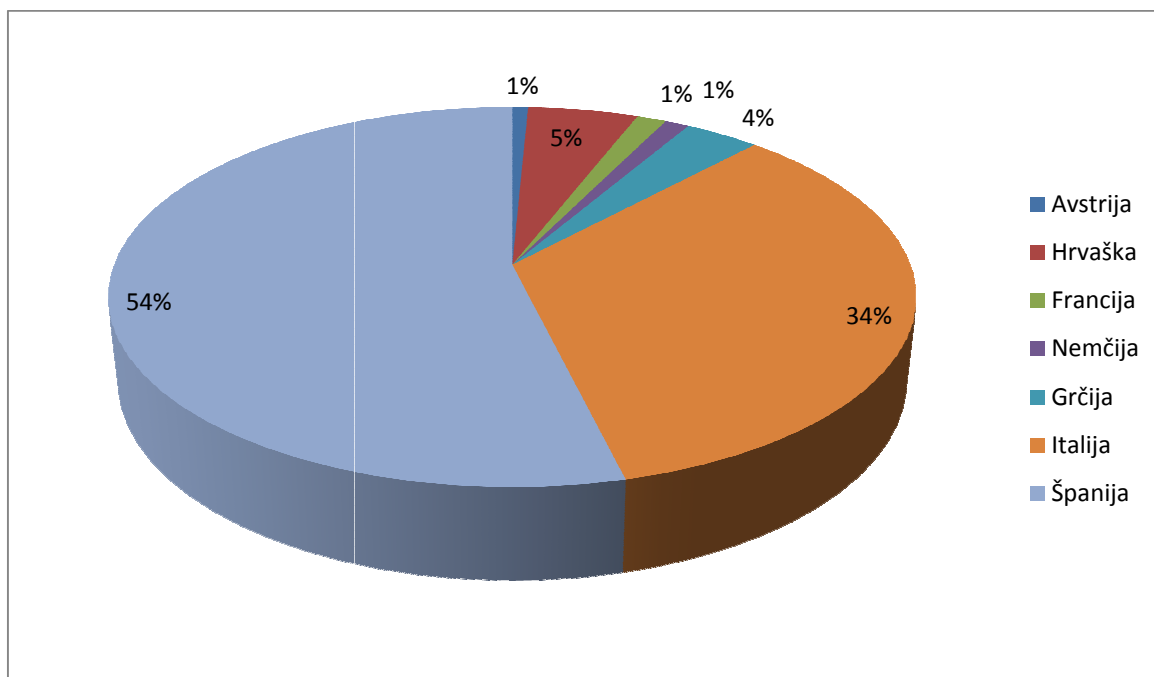
Slovenska pridelava oljčnega olja je v primerjavi z EU državami pridelovalkami oljčnega olja po količini sicer zanemarljiva, vendar pa oljčno olje dosega visoko kakovost. Slovenija letno pridelava od 1.800 do 2.500 ton oljk, iz katerih proizvede od 400 do 450 ton oljčnega olja. Izvoz slovenskega oljčnega olja je zanemarljiv, uvoz pa je dosegel 1.223,6 ton. Slovensko oljčno olje dosega visoke cene, do dobrih 11€/l (Cene oljčnega ..., 2009). Obstajajo možnosti za širitev nasadov oljk: potencialno za 1.400 ha, realno pa za 600 do 1000 ha, s čemer bi z redno obnovo sedanjih 1.450 ha oljčnikov zemljišča povečali na 2.450 ha. Del konvencionalne pridelave se je spreobrnil v okolju prijaznejši način: v letu 2008 je bila integrirana pridelava na 194 ha, ekološka pa na 33 ha oljčnikov (Zbirne vloge za leto 2008, 2010).

Preglednica 6: Cene oljčnega olja po letih v Sloveniji (Cene oljčnega ..., 2009)

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Cene (EUR)	11,86	12,10	11,92	12,21	10,44	10,43	9,60	9,60	11,00	11,00

Slika 8: Izvoz oljčnega olja iz Slovenije po državah v t (Bandelj-Mavsar in sod., 2006)

Slika 9: Uvoz oljčnega olja v Slovenijo po državah v t (Bandelj Mavsar in sod., 2006)

Slovenija največ olja izvozi v BIH, Hrvaško in Italijo. Največ ga uvaža iz Španije in Italije. Skupni uvoz je leta 2005 za 100-krat presegel izvoz. Uvoz oljčnega olja v Slovenijo sicer v zadnjih letih konstantno raste in je bil leta 2005 v primerjavi z letom 1998 večji za 120 % (Bandelj-Mavsar in sod., 2006).

Razvoj oljkarstva v Slovenski Istri omejujejo majhna kmetijska gospodarstva, razdrobljenost, nerešena lastništva - dedovanje. Stroški investicij (naprave nasadov) so na

takšni zemljiški strukturi višji kot sicer (terase). Zaradi teh neugodnih okoliščin in tudi zaradi nezadostnih orodij za pospeševanje obnove (obnova ni subvencionirana) se obnova zmanjšuje in trenutno obsega le do 20 ha/letno. Ker bo veliko mladih nasadov oljk kmalu doseglo polno rodnost, se pričakuje izrazito povečanje proizvodnje oljčnega olja, kar lahko neugodno vpliva na ceno oljčnega olja. Tehnologija pridelave oljk mora biti prilagojena našim neugodnim zemljiškim razmeram: pridelava oljk na majhnih in razdrobljenih zemljiščih in na terasah je zahtevnejša kot pridelava na večjih ravnihi zemljiščih z uporabo večje mehanizacije. Prav tako mora biti prilagojena posebnim podnebnim razmeram: pridelava je na najbolj severnih pridelovalnih območjih za oljko, zaradi česar so pozebe pogostejše. S primernimi ukrepi je možno povečati rodnost (analize tal, listov, primerno talno in listno gnojenje, namakanje, fertigacija, načini obdelave, agrotehnika), izboljšati kakovost in zmanjšati stroške pridelave (strojno obiranje, predelava, filtriranje) (Benkič, 2009).

V Sloveniji je registriranih le 12 oljarn za oljčno olje. Z uvajanjem izboljšav pri predelavi (novejša, dopolnjena oprema, filtriranje olja) in postavitvijo polnilnih linij za oljčno olje bi lažje dosegli večjo kakovost olja in omogočili primerno ponudbo olja za trg. Svetovanje na področju oljkarstva nudi KSS Koper, vendar je le-ta na področju oljkarstva kadrovsko precej omejena (le ena kmetijska svetovalka za področje oljkarstva, ki poleg tega svetuje tudi na področju sadjarstva), (Bučar-Miklavčič, 2003/2004).

2.7.1 Možnosti alternativne pridelave

Ob splošnem pojavu spreminjanja podnebnih razmer (višje temperature, več sušnih obdobj, razporeditev padavin neugodna za rast in rodnost oljk) se je tudi v oljkarstvu že pojavila potreba po prilagoditvi tehnologije pridelave oljk tem spremembam. Ena od možnosti prilagoditve tehnologije tem pojavu je namakanje, kjer bi pa bila potrebna finančna pomoč za zagotovitev vodnih virov. Naslednja možnost je uvajanje ustreznih novih ali prilagojenih starih tradicionalnih sort (preizkušanje sort in primernih podlag, zagotovitev sadilnega materiala). Prav tako je koristna uvedba sistema spremljanja varstva pred tistimi škodljivci, kjer so napadi zaradi podnebnih sprememb močnejši in pogostejši (oljna muha). Nujno je tudi uvajanje okolju prijaznejših tehnologij (povečevanje deleža pridelovalcev z integrirano in ekološko pridelavo). Znotraj raziskovalnih institucij je potrebno spremljati mednarodni razvoj na tem področju ter sodobne tehnologije prilagoditi in učinkovitejše uvajati v prakso (Benkič, 2009).

2.7.2 Tržne možnosti

V Sloveniji se povpraševanje po oljčnem olju iz leta v leto povečuje (poraba oljčnega olja je 0,75 l na prebivalca letno). V Sloveniji je slovensko oljčno olje cenjeno. Posebno geografsko območje gojenja oljk omogoča pridelavo oljčnega olja z zaščiteno označbo porekla, ki velja za visoko kakovostnega. Do sedaj so se vse količine slovenskega oljčnega olja lahko prodale po dovolj visoki ceni, ki še pokrije visoke proizvodne stroške. Vendar

na trg prihaja vse več kakovostnega, a cenejšega oljčnega olja iz tujine. Ostaja nevarnost nekonkurenčnosti cene. Znižanje proizvodne cene slovenskega olja bi bilo možno z zmanjševanjem proizvodnih stroškov (Benkič, 2009).

Gledano izključno z gospodarskega vidika je oljka sadno drevo, ki potrebuje »kar nekaj časa«, da polno zarodi. Preden vrednost pridelka pokrije stroške tekočega leta, mora miniti vsaj 6-8 let, polno rodnost pa nasad doseže v 10. do 12. letu starosti (Sotlar, 2002). Ker je kakovost oljčnega olja na severni podnebni meji boljša (značilna aroma in ugodnejša sestava maščobnih kislin v primerjavi z južnimi območji), je večja tudi njegova tržna vrednost (Ogrin, 2004). Drug, bolj »negativni« del predstavljajo naprave in vzdrževanja oljčnika. Predvsem prva faza, tj. stroški priprave zemljišča, je tista, ki v celotnem procesu nastajanja in vzdrževanja oljčnika zahteva največ finančnih sredstev (Sotlar, 2002). Organiziranost pridelovalcev in predelovalcev oljk je slaba, zato je šibko tudi področje trženja in promocije oljčnega olja. Spodbujanje pridelave in trženja visoko kakovostnega oljčnega olja je nujno potrebno (blagovne znamke, kontrole kakovosti, tekmovanja za najboljša olja, podpora za prireditve in izobraževanja potrošnika, sejmi in druge promocijske dejavnosti). Slovenski oljkarji so že izrazili željo po organizaciji proizvajalcev, ki bi med drugimi pocenila proizvodnjo in trženje oljčnega olja, s skupnim organiziranim nastopom oljkarjev na trgu pa bi ta trg lažje obvladovali (Bučar-Miklavčič in sod., 2003/2004).

2.8 EKSTRA DEVIŠKO OLJČNO OLJE SLOVENSKE ISTRE Z ZAŠČITENO OZNAČBO POREKLA (EDOOSI ZOP)

Slika 10: Nalepka za zaščito označbe porekla za Ekstra deviško olje Slovenske Istre (Ekstra deviško ..., 2010)

Urad RS za intelektualno lastnino je maja 1999 izdal odločbo, da se geografsko ime "Oljčno olje Slovenske Istre" zavaruje z označbo porekla blaga in da Društvo oljkarjev Slovenske Istre lahko dovoljuje uporabo označevanja in podeljuje nalepke. V letu 2005 so oljkarji Slovenske Istre pridobili prve certifikate za Ekstra Deviško olje Slovenske Istre z geografskim poreklom. V letu 2007 pa mu je Evropska komisija podelila zaščiteno označbo porekla (ZOP). Za pridobitev omenjenega certifikata morajo biti izpolnjeni naslednji glavni pogoji (Ekstra deviško ..., 2010)

- območje pridelave in predelave mora biti v Slovenski Istri,
- količina pridelave olja mora odgovarjati prijavljenim oljčnikom,
- zagotovljen sortni izbor z najmanj 30 % zastopanostjo sorte 'Istrska belica',

- čas skladiščenja plodov največ 48 ur,
- temperatura pri hladnem stiskanju oljk ne sme preseči 27 °C,
- oljčniki morajo biti vključeni v integrirano ali ekološko pridelavo oljk,
- vrhunska tehnologija predelave - certificirane oljarne,
- kakovostni parametri.

Preglednica 7: Kakovostni parametri, ki v svetu veljajo za vrhunska oljčna olja (Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre - DOSI, 2010)

Kakovostni parametri	Pravilnik za pridobitev označbe "geografsko poreklo"	Pravilnik za označitev olja kot "ekstra deviško"
Vsebnost prostih maščobnih kislin v ut %	manj kot 0,5	manj kot 0,8
Peroksidno število, mm02/kg	manj kot 0,7	manj kot 7,0
Vsebnost celokupnih polifenolov v mg/kg olje	večje kot 100	-
Linolna kislina v ut %	manj kot 8,00	3,5-21,0

Vsako leto se vsem prijavljenim oljkarjem, ki želijo pridobiti ZOP, odvzame vzorec iz vsake označene posode za ZOP. Vzorec se kemijsko in senzorično oceni ter se na podlagi analize izda odločba za tekoče leto. V letu 2009 se je za pridobitev in letno potrjevanje zaščitene označbe porekla Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre prijavilo 63 pridelovalcev. Od tega je 61 pridelovalcev izpolnilo pogoje in je pridobilo potrditev skladnosti s specifikacijo z EDOOSI ZOP za olje letnika 2009.

Število pridelovalcev Ekstra deviškega oljčnega olja Slovenske Istre z ZOP narašča kljub temu, da so se stroški certificiranja povečali, kar gre pripisati tudi velikim prizadevanjem Skupine proizvajalcev EDOOSI z ZOP pri pridobivanju potrebnih sredstev za podporo za ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev (Bučar - Miklavčič, 2010).

2.8.1 Napovedane klimatske spremembe za prihodnost

Vse več znanstvenikov je prepričanih, da bo 21. stoletje čas globalnih sprememb podnebja, katerih glavni krivec naj bi bil človek. Ocenjujejo, da bodo v kmetijstvu višje temperature podaljšale rastno dobo in izboljšale razmere za gojenje toplotno zahtevnih rastlin. Za mediteranske kulture to pomeni potencialno razrešitev dosedanjega areala, npr. oljke v višje predele Slovenske Istre, bolj intenzivno gojenje v Goriških Brdih in Vipavski dolini ter morda začetek oljkarstva v nižjih predelih Krasa. Pojavljale se bodo tudi negativne posledice. Za na mraz občutljive mediteranske kulture utegne biti zelo neugodna kombinacija podaljšanja rastne dobe v jesenskem času oziroma zgodnejši začetek spomladi. Analize pozeb so namreč pokazale, da so oljke najbolj prizadete ravno tedaj, ko se je zaradi nadpovprečno toplih jesenih in zim vegetacija podaljšala in so oljke nepripravljene dočakale vdor hladnega zraka.

Preglednica 8: Primernost Slovenske Istre za oljkarstvo z vidika topoklimatskih dejavnikov (Ogrin, 2002)

	PRIMERNO		MANJ PRIMERNO	
	zemljišče (km ²)	delež (%)	zemljišče (km ²)	delež (%)
Nadmorska višina (do 250 m)	226	54	193	46
Konkavnost	345	83	73	17
Naklon (do 37°)	397	95	22	5
Ekspozicija	226	54	193	46
Skupno	83	20	335	80

Pri oljki je vztrajanje na tradicionalnem arealu smiselno tudi zaradi tega, ker je groba topoklimatska analiza Slovenske Istre pokazala, da je znotraj njega še dovolj primernih zemljišč za širitev te kulture. V analizi, ki je bila narejena na osnovi digitalnega modela reliefa 100 x 100 m, so bile kot ugodna zemljišča upoštevane nadmorske višine do 250 m, nakloni do 37° in južne ekspozicije. Od celotnega ozemlja Slovenske Istre (419 km²) se je izkazalo kot primerno za oljčnike 20 % ali 83 km². Večja sklenjena območja primernih zemljišč so obalno gričevje v zaledju Izole in Pirana, kjer je oljk tudi danes največ, Miljski polotok, pobočja nad desnim bregom Rižane, Badaševce in Dragonje. Če od nekaj 8000 ha izločimo urbanizirana zemljišča in zemljišča, ki so tako ali drugače že zasedena, potem ostane za oljko na razpolago okoli 3000 ha, kar omogoča najmanj podvojitev sedanjih zemljišč (Ogrin, 2002).

3 MATERIALI IN METODE

3.1 PREDSTAVITEV RAZISKAVE

Raziskavo o socio-ekonomskem stanju in o možnostih za nadaljnji razvoj oljkarstva v Slovenski Istri smo opravili na podlagi anketnega vprašalnika in pogovorov s predstavniki inštitucij, ki so pomembne za nadaljnji razvoj oljkastva. Na anketo je odgovarjalo 20 pridelovalcev oljk. Anketo smo opravili od 16. do 20. aprila 2010 na območju občin Koper, Izola in Piran. Anketiranje je potekalo tako, da smo se predhodno dogovorili z gospodarjem kmetije, kdaj bi lahko opravili anketo z njim. V anketni vprašalnik, smo vključili 24 vprašanj, ki so predvsem temeljila na oljkarstvu (pridelava oljk na posamezni kmetiji, katero smo anketirali). Na posamezna vprašanja je bilo možnih več odgovorov. Kmetje so odgovarjali na vprašanja o družinskih članih, o njihovem položaju v družini, o njihovi izobrazbi, o njihovem delu na kmetiji, v gospodinjstvu in trenutni zaposlitvi. Odgovarjali so o bodočih naslednikih kmetije, o velikosti oljčnikov, o tržni pridelavi (pridelek za trg, pridelek za porabo v lastni proizvodnji, pridelek za porabo v gospodinjstvu) v lanskem letu. Naslednji vprašanja sta bili o obdelanosti kmetijskih zemljišč. Nato je sledila skupina ekonomskih vprašanj (o strukturi dohodka iz kmetijskega gospodarstva, o količini pridelave oljk v lanskem letu, o načinu prodaje pridelka). Vprašanja so se tudi nanašala na uporabo mehanizacije, koliko so pridelovalci usmerjeni v ekološko pridelavo. Za konec je sledil sklop vprašanj o načrtih glede kmetovanja v prihodnosti (pridelave oljk in njihove predelave), o glavnih razlogih, ki kmete ovirajo pri uspešni pridelavi oljk ter o ukrepih, ki bi po mnenju kmetovalcev bili nujni za nadaljnji razvoj oljkarstva kot pomembne kmetijske panoge.

Rezultate analize na anketna vprašanja smo predstavili opisno, z uporabo grafikonov in preglednic. Statistično analizo smo izpeljali s pomočjo metod opisne statistike.

3.2 INTERVJU

Poleg ankete smo opravili pogovore s predstavniki Kmetijsko svetovalne službe Koper, Poskusnega centra Bilje, Inštituta za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo in Društva oljkarjev Slovenske Istre. Intervjuje smo opravili 17. 4. 2010 na območju občine Koper.

Predmet raziskave so bila naslednja vprašanja:

1. Razlog ustanovitve.
2. Naloge, ki jih opravljajo na področju oljkarstva.
3. Cilji za prihodnost.

4 REZULTATI

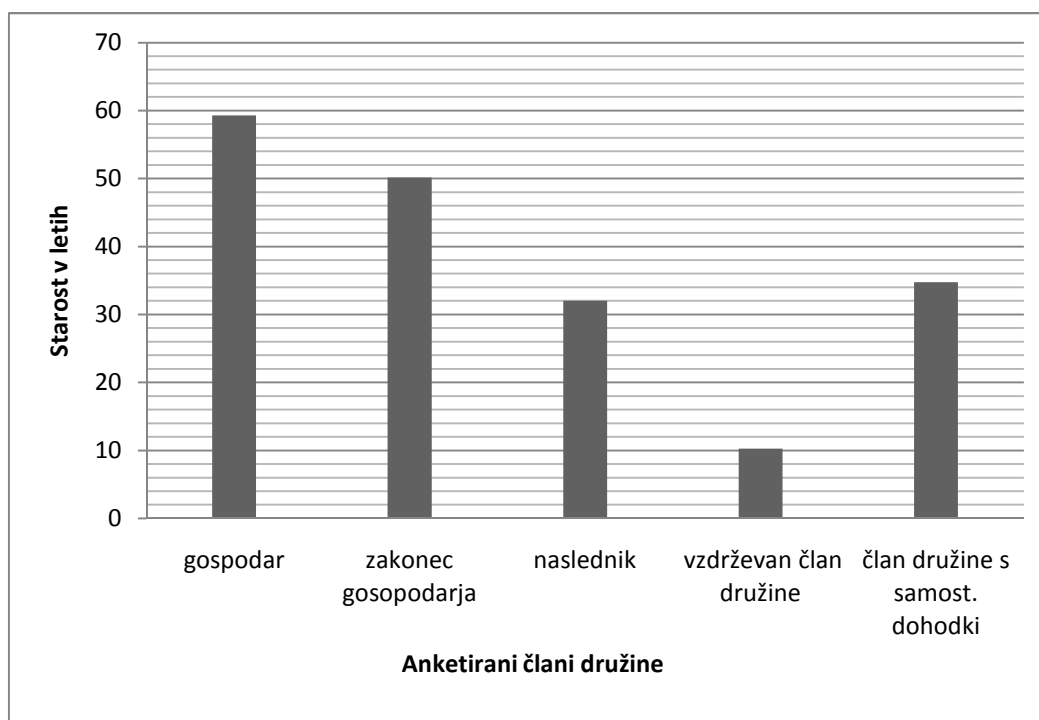
Anketa temelji na oljkarstvu, kot kmetijski panogi, ki je tradicionalna za območje Slovenske Istre. Pridelovalci oljk so nam s svojimi odgovori na anketni vprašalnik predstavili svoje poglede na stanje oljkarstva.

Z rezultati smo prikazali:

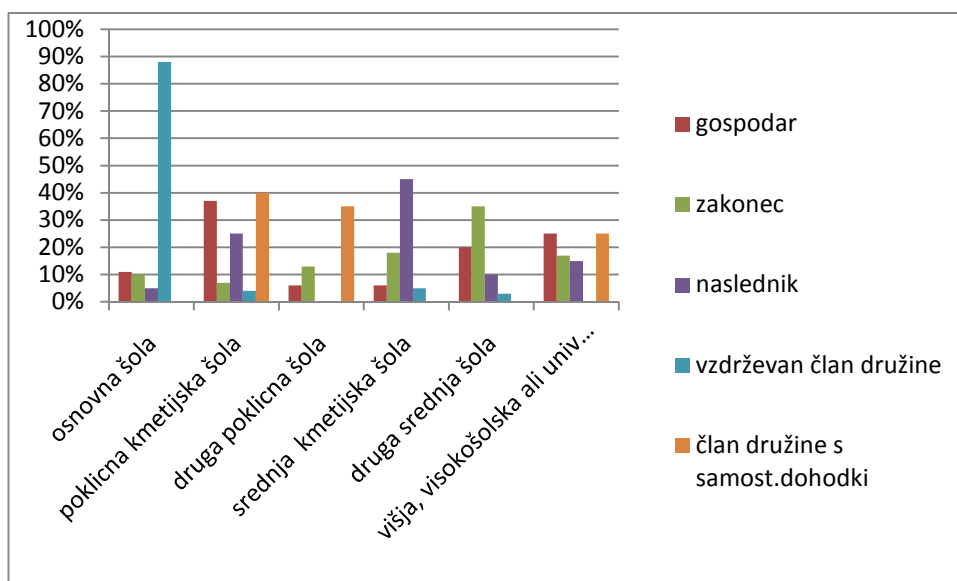
- značilnosti družinskih članov (starost, zaposlitev, čas ki ga preživijo v oljčniku, stanje nasledstva na kmetijah),
- velikosti oljčnikov in drugih kmetijskih zemljišč,
- količine pridelkov,
- pripravljenost na ekološko pridelavo,
- dopolnilne dejavnosti na kmetijah,
- dejavnike, ki po mnenju pridelovalcev najbolj ovirajo pridelavo oljčnih plodov in oljčnega olja,
- ukrepe, ki bi po mnenju anketirancev pripomogli k boljšemu razvoju oljkarstva,
- bodoče investicije na pridelovalnih obratih.

4.1 ZNAČILNOSTI DRUŽINSKIH ČLANOV

Slika 11 prikazuje povprečno starost družinskih članov. Na anketiranih kmetijah je gospodar v povprečju star 60 let, zakonec 50 let, naslednik 30 let, vzdrževan član družine 10 let in član družine s samostojnimi dohodki 35 let.

Slika 11: Anketirane kmetije po povprečni starosti posameznih članov glede na njihov položaj v družini, 2010

Slika 12: Anketirane kmetije po dokončani stopnji izobrazbe posameznih članov glede na njihov položaj v družini, 2010

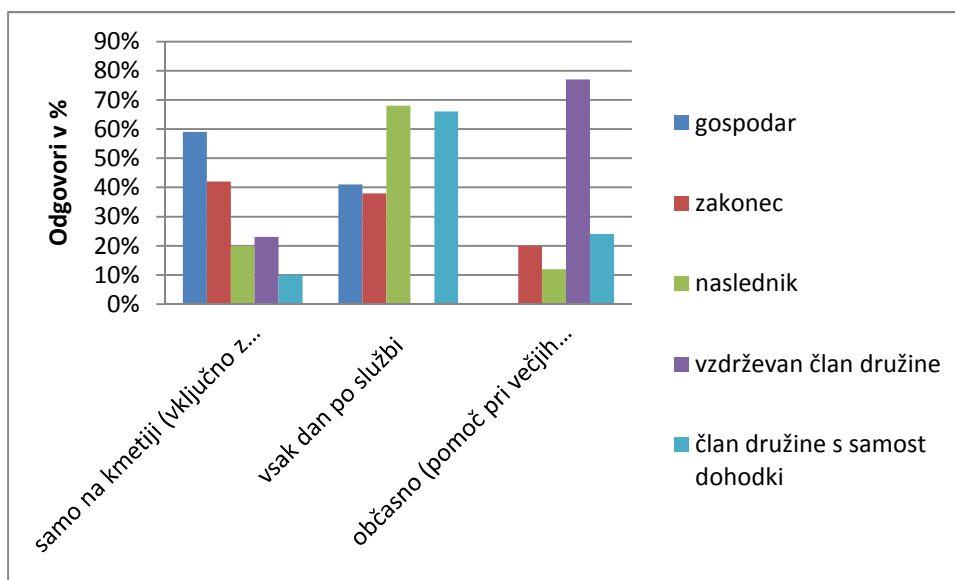
Po stopnji izobrazbi ima največ gospodarjev poklicno kmetijsko šolo, sledi ji višja, visokošolska ali univerzitetna kmetijska izobrazba, nato druga srednja šola in osnovna šola. Na zadnjem mestu sta druga osnovna šola, druga poklicna šola in srednja kmetijska šola. Pri zakoncu je na prvem mestu druga srednja, sledi ji srednja kmetijska šola in višja, visokošolska ali univerzitetna kmetijska izobrazba, kar kaže na visoko izobraženost gospodarja in zakonca. Nekaj zakoncev ima dokončano osnovno, nekaj pa poklicno kmetijsko šolo. Kar se tiče naslednikov, se jih je največ usmerilo v srednjo kmetijsko šolo in poklicno kmetijsko šolo. Del naslednikov je svoje izobraževanje opravilo na višji, visokošolski ali univerzitetni kmetijski fakulteti, na drugih srednjih šolah, majhen odstotek pa je končalo osnovno šolo. Od vzdrževanih članov družine jih največji odstotek obiskuje osnovno šolo. Člani družine s samostojnimi dohodki so se usmerili v poklicno kmetijsko šolo, višjo, visokošolsko ali univerzitetno kmetijsko fakulteto in drugo poklicno šolo.

Preglednica 9: Anketirane kmetije po zaposlitvi posameznih članov glede na njihov položaj v družini, 2010

Zaposlitev družinskih članov	Gospodar	Zakonec	Naslednik	Vzdrževan član družine	Član družine s samost. dohodki
Samo na kmetiji	46	0	13	12	0
Na kmetiji in v gospodinjstvu	0	10	0	0	0
Samo v gospodinjstvu	0	45	0	0	0
Zaposlen in dela na kmetiji	20	33	55	0	77
Upokojen in dela na kmetiji	30	10	0	0	0
Na šolanju	0	0	5	88	0
Samozaposlen	4	2	37	0	23

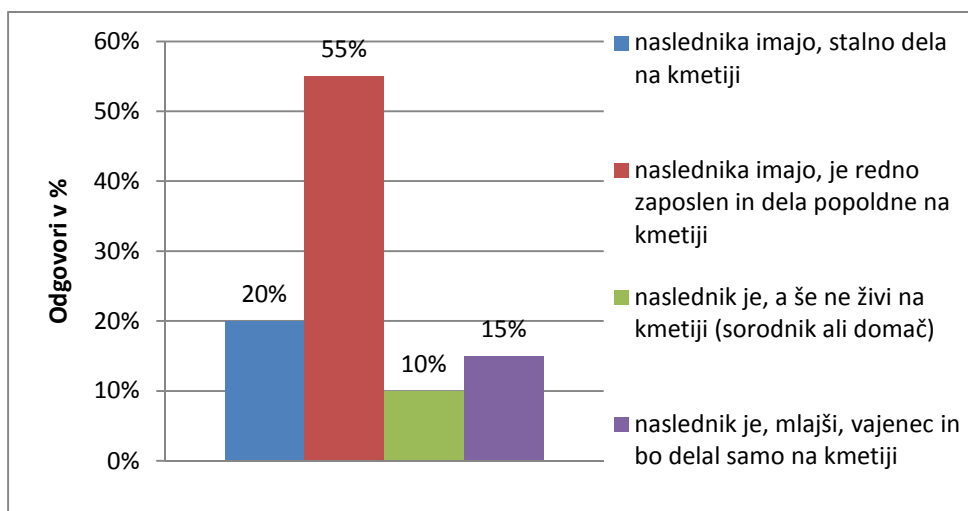
Iz preglednice 9 lahko vidimo, da je 46% gospodarjev zaposlenih samo na kmetijah, 30 % jih je upokojenih in delajo na kmetiji, 20 % gospodarjev je zaposlenih in delajo na kmetiji. Samozaposlenih gospodarjev je 4%. 45% zakoncev gospodarjev je zaposlenih samo v gospodinjstvu, 33% zakoncev je zaposlenih in delajo na kmetiji, na kmetiji in v gospodinjstvu dela 10% zakoncev, 10% zakoncev je upokojenih in delajo na kmetiji. Samozaposlenih zakoncev je 2 %. 55% naslednikov je zaposlenih in delajo na kmetiji, 37% jih je samozaposlenih, 13% naslednikov dela samo na kmetiji. 5% naslednikov pa je na šolanju. 88% vzdrževanih članov družine je na šolanju, 12 % pa jih dela samo na kmetiji. 77% članov družine s samostojnimi dohodki je zaposlenih in delajo na kmetiji, 23 % pa jih je samozaposlenih.

V gospodinjstvu kot pričakovano večino dela opravi zakonec gospodarja. Na kmetiji pa opravijo poleg gospodarja zajeten delež dela tudi ostali člani družine.

Slika 13: Anketirane kmetije po obsegu dela članov glede na njihov položaj v družini, 2010

Iz slike 13 lahko zaključimo, da največ dela na kmetiji opravita gospodar in njegov zakonec. Ker je naša anketa usmerjena predvsem na pridelovalce oljk in oljčnega olja, smo se glede opravljenega dela na kmetiji predvsem osredotočili na delo v oljčnikih.

Slika 14: Stanje nasledstva na anketiranih kmetijah, 2010 (N=20)

Na vprašanje ali kmetija ima naslednika smo dobili naslednje odgovore: na 11-tih kmetijah imajo naslednika, ki je redno zaposlen in dela popoldne na kmetiji, 4 kmetije imajo naslednika, ki stalno dela na kmetiji. Na 3. kmetijah imajo naslednika, ki še ne živi na kmetiji (sorodnik ali domač) in na 2. kmetijah naslednik je, mlajši, vajenec in bo delal samo na kmetiji.

4.2 VELIKOST ZEMLJIŠČ IN NJIHOVA RABA

Kot smo že omenili smo se pri vprašanju o velikosti zemljišč in njihovi rabi osredotočili predvsem na oljčnike. Zanimala nas je tudi velikost ostalih kmetijskih zemljišč (njive, travniki).

Preglednica 10: Anketirane kmetije po velikosti in rabi kmetijskih zemljišč, 2010

Zemljiške kategorije	Velikostni razredi	V lasti	Vzeto v najem
Oljčnik-oljčni nasad	do 0,5ha	/	/
	od 0,5 - 1 ha	8	2
	1-2 ha	4	1
	2-4 ha	4	
	nad 4 ha	2	
Njive	od 0,6-1ha	2	1
	1-2 ha	1	
Travniki	od 1-2ha	2	
	2-4 ha	2	

Rezultati so pokazali, da ima največ kmetij zemljišča v lasti. Iz pridobljenih podatkov je razvidno, da gre za majhne oljčnike. Anketa je pokazala, da 10 kmetij ima oljčnike

velikosti 0,5 do 1 ha, 5 kmetij ima oljčnike velikosti od 1-2 ha, na 4-ih kmetijah so oljčniki velikosti od 2-4 ha. 2 kmetiji imata oljčnike velikosti nad 4 ha. Poleg oljčnikov na nekaterih anketiranih kmetijah obdelujejo njive in vzdržujejo travnike. 3 kmetije imajo njive velikosti od 0,6 do 1 ha, na 1. kmetiji pa obdelujejo njive v velikosti od 1-2 hektarja. Travnike velikosti od 1- 2 ha vzdržujejo na 2. kmetijah. 2 kmetiji pa imata travnike velikosti od 2-4 ha.

Preglednica 11: Anketirane kmetije po količini pridelave in rabe oljk, 2010

Količinski razredi (t)	Pridelek za trg	Pridelek za lastno proizvodnjo	Pridelek za porabo v gospodinjstvu
do 0,5	2	11	8
0,5 – 1	16	1	/
1 -2	2	/	/

Iz preglednice 11 je razvidno, da za trg pridelajo do 0,5 ton oljk 2 kmetije, 16 kmetij pridelava od 0,5 do 1 tone oljk in na 2. kmetijah pridelajo od 1-2 ton oljk. Za lastno proizvodnjo 11 kmetij pridelava do 0,5 ton oljk in 1 kmetija pridelava od 0,5 do 1 tone oljk. Za porabo v gospodinjstvu na 8-ih kmetijah pridelajo do 0,5 ton oljk.

Preglednica 12: Anketirane kmetije po pridelavi oljčnega olja, v (%), 2010

Pridelava oljčnega olja	Sestava v (%)
pridelava	85
nepidelava	15

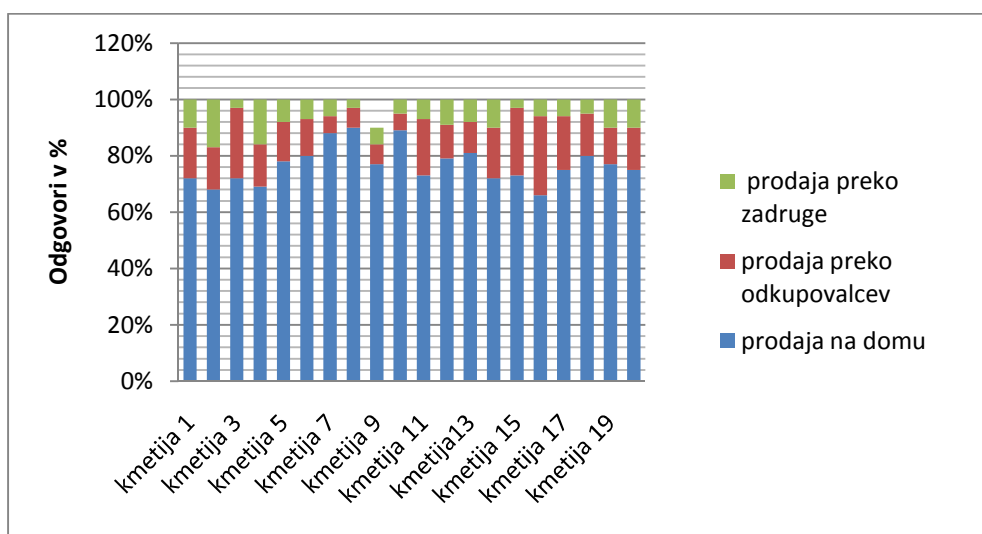
Poleg pridelave oljk se 85 % kmetovalcev ukvarja tudi s pridelavo oljčnega olja. Oljčno olje prodajajo na drobno na svojem domu, preko odkupovalcev ali pa ga odkupi kmetijska zadruga.

4.3 STRUKTURA DOHODKA NA KMETIJI

Preglednica 13: Anketirane kmetije po strukturi dohodka, 2010

Struktura dohodka	Število kmetij
več kot 75% dohodka iz zaposlitve izven kmetije	10
50% - 75% dohodka je iz kmetijstva in dopolnilnih dejavn.	2
50% dohodka iz kmetijstva	6
50- 75% dohodka iz kmetijstva	1
več kot 75% dohodka iz kmetijstva in dopolnilnih dejavn.	1

Iz rezultatov smo ugotovili, da večini kmetij pridelava oljk in oljčnega olja služi kot dopolnilna dejavnost. Kar se tiče strukture dohodka ima 10 kmetij več kot 75% dohodka iz zaposlitve izven kmetije, 2 kmetiji imata od 50% do 75% dohodka iz kmetijstva in dopolnilnih dejavnostih, 6 kmetij ima 50% dohodka iz kmetijstva. Od 50-75% dohodka iz kmetijstva imajo na 1. kmetiji in več kot 75% dohodka iz kmetijstva in dopolnilnih dejavnostih imajo na 1. kmetiji.

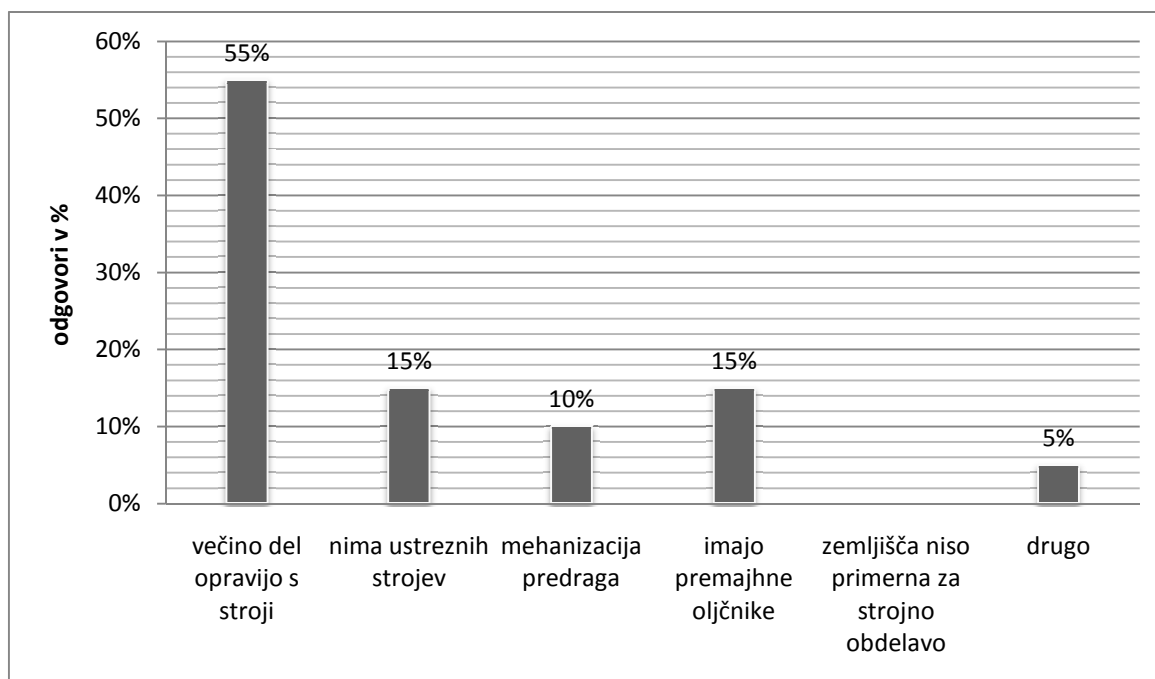
Slika 15: Anketirane kmetije po načinu prodaje svojih pridelkov, 2010

Rezultati iz slike 15. kažejo, da anketirane kmetije največ svojih pridelkov prodajo na domu. Anketirane kmetije prodajo v povprečju 77% svojih pridelkov na domu, 15% pridelkov prodajo preko odkupovalcev in najmanj svojih pridelkov prodajo preko zadruga, samo 8%.

Preglednica 14: Anketirane kmetije po mnenju o velikosti oljčnikov, 2010

Velikost oljčnika	Oljčnik je dovolj velik	Oljčnik je premajhen	Oljčnik je prevelik	Nasad sadijo, obnavljajo
Sestava v (%)	25	60	10	5

Na 12 kmetijah (60 % od vseh vprašanih) menijo, da so njihovi oljčniki premajhni in da ne zadovoljujejo pridelovalnih potreb - potrebujejo večje, na 5-tih kmetijah menijo, da so oljčniki dovolj veliki in da ne rabijo večjih. 2 kmetiji menita, da je oljčnik prevelik. Na 1. kmetiji nasad obnavljajo.

Slika 16: Anketirane kmetije po obsegu dela opravljenega s stroji, 2010

Podatki kažejo, da na 11 kmetijah opravijo večino svojih del s stroji, na 3. kmetijah nimajo ustreznih strojev. Premajhne oljčnike imajo na 3. kmetijah, 2 kmetiji menita, da je mehanizacija predraga in samo na 1. kmetiji opravljajo dela brez uporabe strojev.

Preglednica 15: Anketirane kmetije po razlogih, ki jih ovirajo pri uspešnem kmetovanju, v %, 2010

	Je ovira	Ni ovira
Nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in cenami repromateriala	75	25
Pomanjkanje delovnih moči	70	30
Neugodni bančni krediti	70	30
Pomanjkanje obratnega denarja	65	35
Premajhna posest	65	35
Pomanjkljiva strojna opremljenost	35	65
Zastareli gospodarski objekti	35	65

Največ anketiranih kmetij pri uspešnem kmetovanju ovirajo: nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in cenami repromateriala, pomanjkanje delovnih moči, neugodni bančni krediti, pomanjkanje obratnega denarja, premajhna posest, pomanjkljiva strojna opremljenost in zastareli gospodarski objekti.

4.4 EKOLOŠKO PRIDELOVANJE IN NAČRTI ZA PRIHODNOST

Preglednica 16: Anketirane kmetije po pripravljenosti za preusmeritev v ekološko pridelovanje hrane, 2010

	Sestava v %
Pripravljen	45
Ni pripravljen	20
Je že ekološka pridelava	35

Pri vprašanju, ali bi se preusmerili v ekološko pridelovanje, smo dobili naslednje odgovore: na 9-ih kmetijah menijo, da bi se v prihodnosti ukvarjali z ekološko pridelavo, na 4-ih kmetijah se z ekološko pridelavo ne bodo ukvarjali. Z ekološko pridelavo pa se že kvarjajo na 7-ih kmetijah.

Preglednica 17: Anketirane kmetije po opravljanju dopolnilnih dejavnosti, v %, 2010

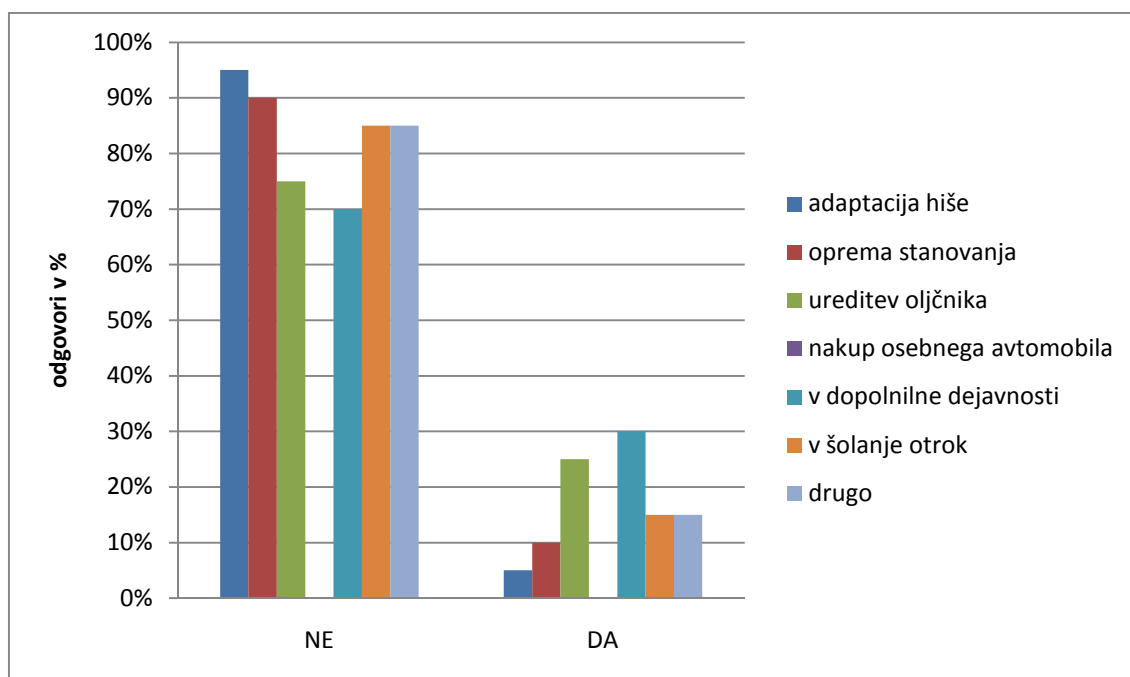
Dopolnilne dejavnosti	Sestava v %
Brez dopolnilnih dejavnosti	20
Kmečki turizem	25
Pridelava lesa	/
Domača obrt	10
Nabiranje zdravilnih zelišč	10
Storitve ostalim kmetom	25
Drugo	10

Na večini anketiranih kmetij se poleg primarne pridelave oljčnih plodov in oljčnega olja ukvarjajo še z dopolnilnimi dejavnostmi. Največ, 5 kmetij se ukvarja s kmečkim turizmom. Na 5-ih kmetijah nudijo usluge ostalim kmetom, 4 kmetije so brez dopolnilnih dejavnosti, na 2. kmetijah nabirajo zdravilna zelišča. 2 kmetiji se ukvarjata še z drugimi kmetijskimi dejavnostmi (vrtnarstvo, živinoreja). Domačo obrt pa imajo na 2. kmetijah.

Preglednica 18: Anketirane kmetije po pomembnosti ukrepov, kateri bi vplivali na večji razvoj oljkarstva v Slovenski Istri, v%, 2010

	Pomembno	Manj pomembno
Komasacija	30	70
Ureditev vodotokov	40	60
Ureditev dostopnih poti	45	55
Modernizacija kmetij	40	60
Razvoj turizma na kmetijah	70	30
Razvoj dopolnilnih dejavnosti	55	45
Zagotovitev delovnih mest na kmetijah	85	15
Delovanje zadruge v korist članstva	65	35
Ugodni kreditni pogoji za kmete	85	15

Največ anketiranih kmetij meni da bi k večjemu razvoju oljkarstva v Slovenski Istri pripomogli naslednji ukrepi: zagotovitev delovnih mest na kmetijah, ugodni kreditni pogoji za kmete, razvoj turizma na kmetijah, delovanje zadruge v korist članstva, razvoj dopolnilnih dejavnosti, ureditev dostopnih poti, ureditev vodotokov in komasacije.

Slika 17: Anketirane kmetije po planiranih investicijah v prihodnosti, 2010

Iz slike 17 je razvidno, da kmetije v prihodnjih letih ne planirajo večjih investicij. V pogovorih so nam povedali, da je tudi njihove kmetije prizadela gospodarska kriza, tako da se morajo ukvarjati z dopolnilnimi dejavnostmi. Rezultati kažejo, da bo 5 kmetij v prihodnjih letih obnovilo svoje nasade, 6 kmetij bo svoj denar vlagalo v dopolnilne dejavnosti, na 3. kmetijah bodo vlagali v izobraževanje svojih otrok, ostali pa v adaptacijo hiše, stanovanja in v druge dejavnosti.

Preglednica 19: Anketirane kmetije po velikosti oljčnikov in obsegu dela na kmetiji, 2010

Velikostni razredi-oljčniki	Obseg dela na kmetiji		
	občasno	samo na kmetiji	vsak dan po službi
do 0,5 ha	/	/	/
0,5-1 ha	2	1	5
1-2 ha	/	1	3
2-4 ha	/	6	/
nad 4 ha	/	2	/

Podatki iz preglednice 19 kažejo, da občasno delajo na 2. kmetijah (oljčnik velikosti 0,5-1 ha). Samo na kmetiji delajo na 1. kmetiji (oljčnik velikosti 0,5 do 1ha), na 1. kmetiji (oljčnik velikosti 1-2 ha), na 6-ih kmetijah (oljčnik velikosti od 2-4 ha) in na 2. kmetijah (več kot 4-ha veliki oljčniki).

4.5 POGOVORI S PREDSTAVNIKI INŠTITUCIJ

4.5.1 Kmetijska svetovalna služba na področju oljkarstva (KSS-Koper)

Že leta posvečajo izobraževanju veliko pozornost. Predstavniki KSS-Koper so nam v intrvjuju povedali, da vsako leto izvajajo predavanja in tečaje. Cilj je povečanje pridelkov, kakovosti in naravi prijazna pridelava. Svetujejo pri napravi novih nasadov z ogledi terena, pri negi nasada in problemih, ki se pojavijo v pridelavi, varstvu pred škodljivci in boleznimi, kako do kakovostnega olja. V sklopu KSS je Prognostična služba, ki spremlja pojav oljne muhe, oljnega molja na različnih lokacijah, razvoj oljkovega kaparja in drugih škodljivcev in bolezni. Svetovalna služba nudi pomoč oljkarjem pri pridobivanju finančne pomoči pri občinskih in državnih razpisih.

4.5.2 Poskusni center za oljkarstvo

Junija 1997 se pojavila pobuda za ustanovitev centra, zaradi potrebe po povezovanju oljkarstva. Naloga ustanovljenega centra je povezovanje pridelovalcev, svetovalne službe, razvojnih nalog in raziskav. Center se je ustanovil v okviru KGZS, Zavod-GO. Večletni programi so pripravljeni na podlagi potreb in v sodelovanju z oljkarji, z društvi, kmetijsko svetovalno službo, raziskovalnimi organizacijami in občinskimi službami. Razvijajo nove tehnologije pri razmnoževanju sadik (poskusi ukoreninjanja potaknjencev, poskusi z različnimi substrati pri vzgoji sadik), nove tehnologije v nasadu, nove tehnologije povezane z analizami oljnega olja. V kolekcijskem nasadu Strunjan in Purissima spremljajo rast in rodnost, občutljivost na bolezni, škodljivce in nizke temperature.

4.5.3 Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo

Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo je bil ustanovljen poleti 2001, kot sestavni del Univerze na Primorskem z namenom proučevanja specifične naravnega okolja južne Primorske, kot edinega obalnega in sredozemskega območja Slovenije. Znanstveno raziskovalno delo inštituta je usmerjeno k proučevanju tipičnih sredozemskih sadnih vrst, agrarni izrabi tal, kmetijskim razvojnim potencialom, sonaravnem prostorskem razvoju ter varstvu okolja, z upoštevanjem regionalnih in družbeno-ekonomskih okoliščin. Delo raziskovalcev inštituta pokriva tradicionalno območje Primorske in Slovenske Istre ter širši sredozemski prostor. Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo sodeluje pri strateškem načrtovanju izvajanja raziskav na področju oljkarstva in sredozemskega kmetijstva, aktivno pripravlja študijske programe za Univerzo na Primorskem, organizira mednarodne znanstvene sestanke, strokovna srečanja pridelovalcev in izobraževanje ciljnih skupin.

4.5.4 Društvo oljkarjev Slovenske Istre - DOSI

Vse več zanimanja za oljkarstvo po letu 1985 je povzročilo, da je na zboru oljkarjev leta 1991 v Marezigah prišlo do pobude za društvo oljkarjev, ki je bilo ustanovljeno čez leto dni. Društvo oljkarjev Slovenske Istre skupaj s Kmetijsko svetovalno službo Koper skrbi za pripravo prireditvev, kot so Dnevi oljk in Obiranje oljk, predstavitev oljkarstva in oljčnega olja na sejnih oziroma razstavah in za poučevanja pridelovalcev oljk na tečajih (tečaj oljkarstva, rezi, degustacije oljčnega olja) in predavanjih. Poleg različnih usposabljanj DOSI tudi izdaja glasilo "Oljka", kjer običajno objavljajo prispevke kmetijski svetovalci. Veliko pozornost društvo posveča prireditvam za osnovnošolce, tako imajo četrtošolci vsako leto v okviru prireditve Dnevi oljk tekmovanje na temo "Oljka ali te poznam?", kjer vedno znova presenečajo s svojim znanjem.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Slovenska Istra je ena izmed najsevernejših območij, kjer še uspeva oljka. Oljka že stoletja domuje v Slovenski Istri, saj so nekatera drevesa stara že več sto let. V Sloveniji imamo 1450 ha oljčnih nasadov. Večina oljčnikov (95 %) je v Slovenski Istri. Oljka je trenutno v Sloveniji na 4 mestu po številu dreves v sadovnjakih. Oljčni nasadi se vse bolj usmerjajo v intenzivno pridelavo in nenazadnje, število zasajenih oljčnih dreves v Slovenski Istri se v zadnjih letih povečuje. V povprečju se je v zadnjih desetih letih na novo posadilo 20 do 30 ha oljčnikov na leto, zato je veliko nasadov mladih in šele prihajajo v rodnost. Nasadi oljk so posajeni na zemljiščih, ki so za druge kulture manj primerna: večji nagibi, terase, zaraščeni tereni, slabše rodovitna tla, večinoma na suši izpostavljenih legah brez možnosti namakanja. Na družinskih kmetijah pomeni obdelava oljčnikov največkrat dopolnilno vrsto pridelave v kombinaciji z vinogradništvom, sadjarstvom in zelenjadarstvom. Tudi rezultati naše ankete so pokazali, da večini kmetov pridelava oljk in oljčnega olja služi kot dopolnilna dejavnost.

Večina sort oljk je namenjena predelavi v oljčno olje, le manjši del predstavljajo sorte za vlaganje. Urad RS za intelektualno lastnino je maja 1999 izdal odločbo, da se geografsko ime "Oljčno olje Slovenske Istre" zavaruje z označbo blaga. Oljčna olja z zaščiteno označbo porekla zagotavljajo potrošniku vrhunsko kakovost in sledljivost, ki je v današnjem času zelo pomembna prav zaradi zelo velike razlike v ceni oljčnega olja. Slovenska pridelava oljčnega olja je v primerjavi z EU državami pridelovalkami oljčnega olja po količini sicer zanemarljiva, vendar pa oljčno olje dosega visoko kakovost. Slovenija letno pridelava od 1.800 do 2.500 ton oljk, iz katerih proizvede od 400 do 450 ton oljčnega olja.

Razvoj oljkarstva v Slovenski Istri omejuje zemljiška problematika: majhna kmetijska gospodarstva, razdrobljenost, nerešena lastništva - dedovanje. V povprečju so oljčniki majhni (0,46 ha) in razdrobljeni, le 10 % oljčnikov je večjih od 3 ha. Posamezniki imajo oljčnike velike od 0,2 do 3 ha. Rezultati ankete, v katero smo vključili 20 pridelovalcev oljk, so pokazali, da imajo pridelovalci v lasti majhne oljčnike. Največ anketiranih kmetij ima oljčnike velikosti od 0,5 do 1 ha. 60 % vseh vprašanih meni, da so njihovi oljčniki premajhni in da ne zadovoljujejo pridelovalnih potreb - potrebujejo večje. Tehnologija pridelave oljk mora biti prilagojena našim neugodnim zemljiškim razmeram. Pridelava oljk na majhnih in razdrobljenih zemljiščih in na terasah je zahtevnejša, kot pridelava na večjih ravnih zemljiščih z uporabo večje mehanizacije. Prav tako mora biti prilagojena posebnim podnebnim razmeram: pridelava na najbolj severnih pridelovalnih območjih za oljko, zaradi česar so pozebe pogostejše. Slovenski oljkarji so že izrazili željo po organizaciji proizvajalcev, ki bi med drugimi pocenila proizvodnjo in trženje oljčnega olja, s skupnim organiziranim nastopom oljkarjev na trgu pa bi ta trg lažje obvladovali. Da trženje oljčnih plodov in oljčnega olja ni na visokem nivoju dokazuje podatek, da največji delež svojih produktov anketirani kmetje prodajo na domu. Na anketiranih kmetijah prodajo v povprečju na domu 77% pridelka. Preko odkupovalcev prodajo 15% in preko zadruga prodajo najmanj, samo 8 % pridelka. Pridelovalci menijo, da bi zadruga morala delati bolj v korist članstva. Slovensko oljčno olje je v Sloveniji cenjeno. Do sedaj so se vse količine

slovenskega oljčnega olja lahko prodale po dovolj visoki ceni, ki še pokrije visoke proizvodne stroške. Vendar na trg prihaja vse več kakovostnega, a cenejšega oljčnega olja iz tujine. Obstaja nevarnost nekonkurenčnosti cene. Zniževanje proizvodne cene slovenskega olja bi bilo možno z zmanjševanjem proizvodnih stroškov, kar pa bi lahko dosegli z uporabo mehaničnih orodij za obiranje in z zvišanjem pridelka kakovostnega oljčnega olja. Nujno je tudi uvajanje okolju prijaznejših tehnologij (povečevanje deleža pridelovalcev z integrirano in ekološko pridelavo). Na anketiranih kmetijah se jih z ekološko pridelavo ukvarja 35% pridelovalcev (od vseh anketiranih), 45 % pridelovalcev meni, da bi se preusmerili v ekološko pridelavo.

Opravili smo pogovore s predstavniki Kmetijsko svetovalne službe Koper, Poskusnega centra Bilje, Inštituta za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo in Društva oljkarjev Slovenske Istre. Pri KSS-Koper so nam povedali, da je njihov cilj povečanje pridelkov, kakovosti in naravi prijazna pridelava. Primarna naloga Kmetijske svetovalne službe je svetovanje pri napravi novih nasadov, pri negi nasada in problemih, ki se pojavijo v pridelavi. V sklopu KSS-Koper je Prognostična služba. V okvirju KGZS, Zavoda GO so zaradi potreb po povezovanju oljkarjev ustanovili Poskusni center za oljkarstvo. Center se ukvarja z razvojem novih tehnologij pri razmnoževanju sadik, razvijajo nove tehnologije povezane z analizami oljčnega olja. Zaradi prizadevanj Univerze na Primorskem je bil poleti 2001 ustanovljen Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo (ISKO). Namen ustanovitve ISKO je bil proučevanje specifičnosti naravnega okolja južne Primorske. Na Inštitutu za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo so nam povedali, da sodelujejo pri načrtovanju izvajanja raziskav na področju oljkarstva in sredozemskega kmetijstva. Zanimanje za oljkarstvo po letu 1985 je bil razlog, da se je v letu 1992 ustanovilo Društvo oljkarjev Slovenske Istre (DOSI). Naloga društva je, da skupaj s Kmetijsko svetovalno službo skrbi za priprave prireditev, predstavitev oljkarstva in oljčnega olja na sejmihi oziroma razstavah in za poučevanje pridelovalcev oljk na tečajih (tečaj oljkarstva, rezi, degustacije oljčnega olja).

Možnosti razvoja oljkarstva v Slovenski Istri:

- ustrezno izobraževanje potrošnikov o oljčnem olju,
- razvoj tehnologije pridelave in trženja, da slovensko ekstra deviško oljčno olje ostane konkurenčno,
- urejena sredozemska kulturna krajina in povezava s turizmom,
- uvajanje novih produktov oljk (namizne oljke),
- možnost doseganja vrhunske kakovosti oljčnega olja,
- dovolj velik pridelovalni potencial za doseganje samooskrbe,
- povečanje porabe.

5.2 SKLEPI

Raziskava in pogovori s kmetovalci o stanju oljkarstva v Slovenski Istri so pokazali, da jih pri pridelavi oljčnih plodov in oljčnega olja ovirajo nerazrešeni sistemski pogoji (kmetijska, davčna, okoljska zakonodaja) ter majhnost in razdrobljenost zemljiške strukture. Kot že tradicionalno največ dela opravijo na kmetijah gospodarji in njihovi

zakonci. Nasledniki in člani družine pomagajo pri večjih opravilih. Večini gospodarjev služi oljkarstvo kot dopolnilna dejavnost, ne predstavlja primarni vir dohodkov. Optimistična je ugotovitev, da imajo vse kmetije svoje naslednike, kateri bodo nadaljevali oljgarsko tradicijo. Največ anketiranih kmetij pridelava za trg od 0,5-1 tone oljk, za porabo v gospodinjstvu pridelajo 0,5 ton oljk in za lastno proizvodnjo pridelajo 0,5 ton oljk. Na področju oljkarstva je trženje produktov slabo organizirano. Ta podatek potrjuje dejstvo, da naši anketiranci 77 % vseh svojih pridelkov prodajajo na drobno na domu. Ni povezanosti med oljkarji. Tržne cene oljčnega olja padajo pod proizvodno ceno. Kmetje so povedali, da je razlog padanja cene oljčnega olja nesorazmerje med prodajno ceno oljčnega olja in repromateriala. Zaradi vseh teh sprememb morajo naši oljkarji konkurirati na trgu z oljem visoke kakovosti.

Poleg majhnosti slovenskega tržišča in skromne pridelave oljčnega olja so kmetovalci izpostavili njihovo ekstra deviško oljčno olje vrhunske kakovosti, katero je v EU zaščiteno z označbo porekla. V zadnjih letih se proizvodnja in povpraševanje po oljčnem olju slovenskega porekla povečuje. Vse več se vlaga v povečanje deleža integrirane in ekološke pridelave. Pri vprašanju o preusmeritvi na ekološko pridelavo smo naleteli na precej pozitivne reakcije. Kmetovalci se čedalje bolj zavedajo, da je prihodnost v okolju prijazni pridelavi. Udeležujejo se različnih izobraževanj o oljčnem olju. Večina meni, da moraš za vrhunsko pridelavo oljčnega olja slediti pridelovalnim trendom. Razvoj tehnologije pridelave in trženja je potreben, da slovensko deviško oljčno olje ostane konkurenčno. Anketiranci so izpostavili majhnost oljčnikov ter pomanjkanje delovne sile in obratnega kapitala, kot razloge, ki jih ovirajo pri boljši pridelavi. Največ anketiranih kmetij ima oljčnike velikosti od 0,5 do 1 ha. Delovne sile je premalo in je predraga. Po mnenju kmetovalcev ročno obiranje precej podraži proizvodnjo, zaradi tega večino svojih del opravijo s stroji. Slovensko oljkarstvo predvsem na področju Slovenske Istre se bo razvijalo, če se bodo povečale površine oljčnikov in kakovost oljčnega olja s poudarkom na okolju prijazni pridelavi.

6 POVZETEK

Cilj diplomskega dela je bil analizirati in ugotoviti trenutno stanje oljkarstva na območju Slovenske Istre. Opozoriti na slabosti oljkarstva in predstaviti možnosti, potencial Slovenske Istre za pridelavo oljk in olja na vrhunskem nivoju.

Raziskavo smo naredili s pomočjo anketnega vprašalnika. Anketirali smo 20 kmetij, pridelovalcev oljk in oljčnega olja v Slovenski Istri. Z vprašalnikom, ki je obsegal 24 vprašanj smo analizirali značilnosti pridelovalcev in njihovih kmetij. V sklopu raziskave smo obiskali Društvo oljkarjev Slovenske Istre, Poskusni center za oljkarstvo, Inštitut za sredozemsko kmetijstvo in oljkarstvo.

Večina kmetij ima naslednika, ki je v večini primerov redno zaposlen in popoldne dela na kmetiji. Največ dela na anketiranih kmetijah opravita gospodar in zakonec. Naša anketa je pokazala, da je največ oljčnikov velikosti od 0,5 do 1 ha, sledijo oljčniki velikosti od 1-2 ha in 2-4 ha. Samo na dveh anketiranih kmetijah imajo oljčnike večje od 4 ha. Iz pridobljenih podatkov je razvidno, da gre za oljčnike z majhno velikostjo. Gospodarji kmetij so nam povedali, da razvoj oljkarstva omejuje zemljiška problematika: majhna kmetijska gospodarstva, razdrobljenost, nerešena lastništva - dedovanje. Podatki, ki smo jih pridobili v anketi kažejo, da kmetovalci v povprečju za trg pridelajo od 0,5-1 tone oljk. Samo na dveh kmetijah za trg pridelajo več, od 1- 2 ton oljk. Za lastno proizvodnjo v povprečju pridelajo 0,5 ton oljk in za porabo v gospodinjstvu v povprečju pridelajo 0,5 ton oljk. Večini pridelovalcev pridelava oljk in oljčnega olja služi kot dopolnilna dejavnost. Struktura dohodka je taka, da večino svojega dohodka pridobijo iz zaposlitve zunaj kmetije. Del pridelovalcev pa ima polovico dohodka iz kmetijstva. Največji delež svojih produktov kmetje prodajo na domu. Večji del pridelovalcev meni, da so njihovi oljčniki premajhni in da ne zadovoljujejo njihovim pridelovalnim potrebam. Pri uspešnem kmetovanju jih najbolj ovira premajhna posest, pomanjkanje delovne sile, nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in cenami repromateriala, pomanjkanje obratnega denarja. V zadnjem času se z ekološko pridelavo ukvarja vse več kmetov. Po mnenju anketirancev bi k večjemu razvoju in k večji prepoznavnosti oljkarstva pripomoglo večje vlaganje sredstev v razvoj turizma na kmetijah, zagotovitev delovnih mest na kmetijah, delovanje zadruga v korist članstva in bolj ugodni bančni krediti za kmete. V prihodnjih letih pridelovalci na anketiranih kmetijah ne planirajo večjih investicij.

7 VIRI

- Adamič F. 1998. Stanje in razvoj južnih kultur in oljkarstva v Slovenski Istri. Pregled raziskav Oljke in oljčnega olja v obdobju 1945-1995. Glasnik ZRS Koper, 5, 3: 22-26
- Atlas okolja. 2007. ARSO - Agencija RS za okolje.
<http://gis.arso.gov.si/atlasokolja> (1. 7. 2010)
- Bandelj-Mavsar D., Bučar-Miklavčič I., Lipnik A., Maršič K., Matekovič P., Režek-Donev N., Škerlič I. 2006. Izdelava predhodne študije ekstra deviškega oljčnega olja z geografskim poreklom. Koper, Znanstveno raziskovalno središče Koper: 48 str.
- Benkič T. 2009. Novice društva oljkarjev Slovenske Istre (Analiza stanja oljkarstva). Koper, Društvo oljkarjev Slovenske Istre-DOSI: 29 str.
- Bonin E. 2003. Kmetijstvo na območju Slovenske Istre. SAD, 14, 2: 7-9
- Bučar - Miklavčič M. 2010. Ekstra deviško oljčno olje. Rekordna pridelava v letu 2009. Oljka-Glasilo Društva Oljkarjev Slovenske Istre, 17, 1: 29-30
- Bučar –Miklavčič M. 2003/2004. Elaborat za postopek priznanja označbe Geografskega porekla »Ekstra deviško oljčno Slovenske Istre«. Koper, Društvo Oljkarjev Slovenske Istre-DOSI: 38 str.
- Bučar-Miklavčič M., Butinar B., Jančar M., Sotlar M., Vesel V., Kleva L., Primožič Z., Sedmak D. 1997. Oljka in oljčno olje. Ljubljana, Kmečki glas: 142 str.
- Cene oljčnega olja po letih (zadnji popis 2009). 2009. SURS.
http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0410802S&ti=Indeksi+cen+in+cene+kmetijskih+pridelkov+pri+pridelovalcih%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Ekonomsko/04_cene/04108_ICKPP/&lang=2 (30. 8. 2010)
- Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre. 2010. Društvo oljkarjev Slovenske Istre.
<http://www.dosi.si/> (30. 8. 2010)
- Hugues C. 2005. Oljkarstvo v Istri. Primerjalna analiza in opis poglavitnih vrst istrskih oljk. V: Piranske oljke. Hočevar J. (ur). Piran, Oljkarsko društvo Štorta:18-32
- Krese M. 2001. Oljka in njeno olje. Ljubljana, Mladinska knjiga: 145 str.
- Mednarodni svet za oljkarstvo (IOC). Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
<http://www.internationaloliveoil.org/> (1. 7. 2010)
- Meze D. 1959. Pozeba oljke v Primorju leta 1956. Geografski zbornik, 5, 3: 85- 139

- Ogrin D. 1997. Ob pozebi oljk Slovenski Istri decembra 1996. *Ujma*, 11: 34-38
- Ogrin D. 2002. Pozebe v primorju z vidika uspevanja mediteranskih kultur. *Dela*,
Oddelek za geografijo. Filozofska fakulteta, 18: 157-170
- Ogrin D. 2004. Oljka v Slovenskem Primorju. *Geografski obzornik*, 51, 2: 4-10
- Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2008. 2008. Ljubljana,
Kmetijski Inštitut Slovenije: 105 str.
- Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2009. 2009. Ljubljana,
Kmetijski Inštitut Slovenije: 105 str.
- Pridelava oljčnih plodov v intenzivnih oljčnikih (zadnji popis za leto 2009). 2010. SURS.
http://www.stat.si/pxweb/Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/04_rastlinska_pridelava/01_15024_pridelki_povrsina/01_15024_pridelki_povrsina.asp (30. 8. 2010)
- Sancin V. 1990. Velika knjiga o oljki. Trst, Založništvo Tržaškega tiska: 319 str.
- Seznam nosilcev kmetijskih gospodarstev, vpisanih v Register kmetijskih gospodarstev.
2008. Ljubljana, MKGP (izpis iz baze podatkov, interno gradivo)
- Starost gospodarjev oljčnih nasadov po letih (2003/2005/2007). 2008. SURS.
<http://www.stat.si/> (30. 8. 2010).
- Statistični letopis Republike Slovenije. 2007. Statistični urad RS.
<http://www.stat.si/> (30. 8. 2010).
- Sotlar M. 2002. Gospodarsko uspešna pridelava oljk. *SAD*, 13, 9: 9-11
- UNCTAD - United Nations Conference on trade and development: Olive oil market. 2005.
<http://www.unctad.org.infocomm/anglais/olive/market.htm> (30. 8. 2010).
- Vesel V. 1996. Oljkarstvo v Sloveniji. *Sodobno kmetijstvo*, 29, 9: 391-394
- Vrhovnik I. 2005. Oljčniki v številkah. *Oljka- glasilo Društva oljkarjev Slovenske Istre*,
št. 1, Koper: 10-12
- Zbirne vloge za leto 2008. 2010. Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.
<http://www.arsktrp.gov.si/> (30. 8. 2010).
- Zemljišča in raba zemljišč. 2007. SURS.
<http://www.stat.si/pxweb/Database/Okolje/Okolje.asp> (30. 8. 2010).

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Andreju UDOVČU za vso pomoč pri izdelavi diplomske naloge.

Posebno bi se rada zahvalila tudi prof. dr. Metki HUDINA za hiter in temeljit končni pregled diplomskega dela.

Ob zaključku svojega študija se iskreno zahvaljujem prof. dr. Katji VADNAL za natančen pregled naloge in za dodatne strokovne nasvete.

Najlepša hvala mojim najbližjim, ki so mi ves čas študija stali ob strani in verjeli vame.

[illegible]

Legenda:

B- položaj v družini:

- 1- gospodar (ica)1- osnovna šola
- 2- zakonec gospodarja
- 3- naslednik (ica)
- 4- zakonec naslednika (ICE)
- 5- vzdrževan član družine
- 6- član družine s samostojnimi dohodki (služba, obrt, pokojnina)
- 7- druga višja, visokošolska ali univerzitetna šola
- 9- išče zaposlitev

C- izobrazba:

- 1- samo na kmetiji
- 2- poklicna kmetijska šola
- 3- druga poklicna šola
- 4- srednja kmetijska šola
- 5- druga srednja šola
- 6- višja, visokošolska ali univerzitetna kmet. Šola
- 8- nesposoben za delo (stari, invalidi, otroci)

D- kje dela:

- 2- na kmetiji in v gospodinjstvu
- 3- samo v gospodinjstvu
- 4- zaposlen in dela na kmetiji
- 5- upokojen in dela na kmetiji
- 6- samo zaposlen
- 7- na šolanju

E- koliko dela na kmetiji:

- 1- samo na kmetiji
- 2- vsak dan po službi
- 3- občasno (pomoč pri večjih delih)
- 4- v gospodinjstvu in na kmetiji
- 5- več na kmetiji kot v gospodinjstvu

9. Ali se bodo s pridelovanjem oljk v prihodnosti ukvarjali tudi člani družine (potomci)?

- 1- gospodar je mlajši od 45 let, zato vprašanje ni aktualno
- 2- naslednika imajo in dela stalno na kmetiji
- 3- naslednika imajo, je redno zaposlen in popoldne dela na kmetiji
- 4- naslednika ima zagotovljenega, a še ne živi na kmetiji (bo sorodnik ali domač, ki je že odseljen).
- 5 - naslednika ima, je mlajši (šoloobvezen, vajenec, dijak) in se verjetno ne bo redno zaposlil, delal bo le na kmetiji.
- 6 - naslednika ima, je mlajši (šoloobvezen, vajenec, dijak), ki se bo po končanem šolanju verjetno zaposlil in popoldne delal ne kametiji
- 7 - naslednik je mlajši in še ne ve, kako se bo odločil
- 8 - dediča imajo, ne živi na kmetiji in ne vedo kako se bo odločil
- 9 - naslednika za kmetijo nimajo, imajo pa dediča, ki bo zadržal dom, kmetije pa ne bo obdeloval
- 10 - nimajo nikogar

10. Če kmetija nima naslednika (odgovor 9 in 10 na prejšnje vprašanje) tedaj vprašajte:

KAJ NAMERAVATE v prihodnje z nasadom oljk (oljčnikom)

- 1- poskušal si bo zagotoviti naslednika
- 2- oljčnik bo prodal
- 3- oljčnik bi oddal v zameno za pokojnino
- 4- oljčnik bi oddal v zameno za preužitek in oskrbo
- 5- še ne ve kaj bo storil

11. Površina zemljišč in njihova raba

(v ha zaokroženo na eno decimalko) dodatek koliko je njiv

Zemljiške kategorije	V lasti		Vzeto v najem	
Oljni nasad -oljčnik	A1		B1	
Ostale kmetijske površine (NJIVE)	A2		B2	
Ostale kmetijske površine (travniki)	A3		B3	

12. Tržna rastlinska pridelava v lanskem letu?

(površina v ha na eno decimalko, pridelek v (t) na eno decimalko)

Nasadi oljk	Pridelek za trg		Pridelek za porabo v lastni proizvodnji		Pridelek za porabo v gospodinjstvu	
oljke	A1		B1		C1	

13. Ali poleg pridelave oljk (plodov) pridelujete oljno olje?

- 0- DA-
- 1- NE-

14. Kakšna je struktura dohodka vašega gospodinjstva?

- 0- več kot 75 % dohodka je iz kmetijstva
- 1- več kot 75 % dohodka je iz kmetijstva in drugih dopolnilnih dejavnosti
- 2- približno 50 % dohodka iz kmetijstva
- 3- 50 – 75 % je iz kmetijstva
- 4- 50 – 75 % je iz kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti

- 5- 50 – 75 % dohodka je iz zaposlitve zunaj kmetije
- 6- več kot 75 % dohodka je iz zaposlitve zunaj kmetije

15. Proizvedenih kmetijskih pridelkov (skupaj 100 %):

- 1- prodate na domu_____ %
- 2- prodate preko kmetijske zadruga_____ %
- 3- prodate preko ostalih odkupovalcev_____ %

16. Ali je vaš oljčnik dovolj velik za vaše razmere?

- 1- da, oljčnik je dovolj velik
- 2- oljčnik je premajhen_____
- 3- oljčnik je prevelik_____
- 4- nasad gradijo, obnavljajo

17. V kakšne namene uporabljate sveže pridelane (obrane) oljke?

- 0 - uporaba za lastne potrebe
- 1 - prodaja na drobno(sveže oljke)
- 2 - prodaja na veliko (odkup večjih trgovcev)
- 3 - predelava v oljčno olje

18. Koliko dela v oljkarstvu opravite s stroji? (Možnih je več odgovorov)

- 1- večino del opravijo s stroji
- a- nima ustreznih strojev
- b- mehanizacija je predraga
- c- premajhne kmetijske površine
- d- zemljišča niso primerna za strojno obdelavo
- e- drugo_____

19. Kateri so glavni razlogi, ki vas ovirajo pri uspešnem pridelovanju oljk?

(anketirani naj sam našteje razloge, ki jih poskusite uvrstiti v eno od naslednjih skupin.

Če problem omeni, ob njem napišite 1, sicer pa 2. Upoštevajte tri razloge, ki se zdijo anketiranemu najpomembnejši) 1 = da, 2 = ne

- a- premajhna posest _____
- b- pomanjkanje delovne sile _____
- c- pomanjkljiva strojna opremljenost _____
- d- zastareli gospodarski objekti _____
- e- nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in cenami repromateriala _____
- f- pomanjkanje obratnega denarja _____
- g- neugodni bančni krediti _____
- h- drugo_____

20. Kakšne načrte imate glede kmetovanja v prihodnosti?

- 0- že sedaj ne kmetujemo
- 1- kmetovanje bodo v kratkem opustili
- 2- za naprej nameravajo kmetovati v enakem obsegu kot doslej
- 3- za naprej nameravajo kmetovati v enakem obsegu, vendar nameravajo kmetijo modernizirati
- 4- kmetijo želijo modernizirati ter povečati in intenzivirati pridelovanje
- 5- pridelovanje želijo intenzivirati in povečati (kmetija je že sodobno urejena)
- 6- drugo:_____

21. Ali bi se preusmerili v ekološko pridelovanje?

- 1- da
- 2- ne
- 3- je že ekološka PRIDDELAVA

22. Ali se v vašem gospodinjstvu ukvarjate s kakšno dopolnilno dejavnostjo?

- 1- ne
- da:
- 2- kmečki turizem
- 3- predelava lesa
- 4- domača obrt
- 5- nabiranje zdravilnih zelišč
- 6- storitve ostalim kmetom
- 7- drugo_____

23. Kaj bi bilo po vašem mnenju nujno narediti za hitrejši razvoj oljkarstva kot pomembne panoge v a Slovenski istri

a)	komasacija (zložba) zemljišč	_____	
b)	ureditev vodotokov	_____	
c)	ureditev dostopnih poti	_____	
d)	modernizacija kmetij	_____	0= ne
e)	razvoj turizma na kmetijah	_____	1= da
f)	razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah	_____	
g)	zagotovitev delovnih mest v bližini kmetij	_____	
h)	delovanje kmetijske zadruge v interesu članstva	_____	
i)	ugodni kreditni pogoji za kmete	_____	
j)	drugo:_____	_____	

24. V katera od naštetih področij nameravate vlagati denar v naslednjih letih?

a)	adaptacija, gradnja hiše	_____	
b)	oprema stanovanja	_____	
c)	nakup osebnega avtomobila	_____	0= ne
d)	v ureditev NASADA(OLJČNIKA)	_____	1= da
e)	v (izgradnjo zmogljivosti za) dopolnilne dejavnosti	_____	
f)	v šolanje otrok	_____	
g)	drugo:_____	_____	

HVALA ZA SODELOVANJE!